

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

**Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των αλλοεθνών και η
συμβολή τους στον συνολικό δείκτη γονιμότητας στις χώρες
Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Σουηδία, Δανία και Γερμανία, για
την περίοδο 2009-2013**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κατερίνα Χατζηγιαννακού

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Χ. Μπάγκαβος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Επιβλέπων

Α. Μιχαλοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Μ. Συμεωνάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια

Αθήνα, Ιανουάριος 2016

Copyright © Χατζηγιαννακού Κατερίνα, 2016.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Στους γονείς και τους φίλους μου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Κ. Χρήστο Μπάγκαβο για τα σχόλια και την πολύτιμη βοήθεια του, καθόλη την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας. Επίσης, ευχαριστώ ιδιαίτερα τους συμφοιτητές μου για τη στήριξη και τη συμπαράσταση τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ	6
ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ	7

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	8
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	10
2.1 Η μετανάστευση ως παράγοντας δυναμικής του πληθυσμού	10
2.2 Γονιμότητα	17
2.3 Μετανάστευση και Γονιμότητα	21
3. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	26
3.1 Δεδομένα	26
3.2 Μετρήσεις	28
3.2.1 Μέτρηση ολικού δείκτη γονιμότητας	29
3.2.2 Μέτρηση μέσης ηλικίας τεκνοποίησης	31
3.2.3 Περιορισμοί	32
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	34
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	50
5.1 Σύγκριση του δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών και του δείκτη γονιμότητας γηγενών	50
5.2 Η συμβολή του δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	54
Abstract	58

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 2.3.1 Οι 5 υποθέσεις για την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών	25
Πίνακας 1 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ελλάδα σύμφωνα με την υπηκοότητα	

2009- 2013	34
Πίνακας 2 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ιταλία σύμφωνα με την υπηκοότητα 2009-2013.....	35
Πίνακας 3 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ισπανία σύμφωνα με την υπηκοότητα 2009- 2013.....	35
Πίνακας 4 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στη Ελλάδα με βάση την υπηκοότητα	37
Πίνακας 5 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στην Ιταλία με βάση την υπηκοότητα	38
Πίνακας 6 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στη Ελλάδα με βάση την υπηκοότητα	39
Πίνακας 7 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στη Δανία σύμφωνα με την υπηκοότητα, 2009-2013.....	40
Πίνακας 8 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στη Σουηδία σύμφωνα με την υπηκοότητα, 2009-2013	41
Πίνακας 9 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στην Δανία με βάση την υπηκοότητα	42
Πίνακας 10 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στην Δανία με βάση την υπηκοότητα	43
Πίνακας 11 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Γερμανία σύμφωνα με την υπηκοότητα 2009-2013	44
Πίνακας 12 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στη Γερμανία με βάση την υπηκοότητα	45

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 2.1.1 Πληθυσμός της Ευρώπης σε χιλιάδες 1950-2015	13
Διάγραμμα 2.1.2 Πληθυσμός της Ευρώπης σε χιλιάδες 1950-2015	14
Διάγραμμα 2.1.3 Αριθμός καθαρής μετανάστευσης σε χιλιάδες για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	16
Διάγραμμα 2.2.1 Ολικός δείκτης γονιμότητας για την περίοδο 2000-2013	19
Διάγραμμα 1 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για τη Δανία	46
Διάγραμμα 2 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για τη Σουηδία	46
Διάγραμμα 3 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για την Ελλάδα	47
Διάγραμμα 4 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για την Ιταλία	47
Διάγραμμα 5 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για την Ισπανία	48
Διάγραμμα 6 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για την Ισπανία	48

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τα αναπαραγωγικά πρότυπα των αλλοεθνών καθώς και την συνεισφορά τους στον συνολικό ολικό δείκτη γονιμότητας στις χώρες Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Σουηδία, Δανία και Γερμανία για τα έτη 2009 – 2013. Για το σκοπό αυτό η μέθοδος η οποία έχει χρησιμοποιηθεί είναι αυτή της δευτερογενούς ανάλυσης, της ανάλυσης δηλαδή ήδη υπάρχοντων ποσοτικών δεδομένων. Τα δεδομένα που επεξεργάστηκαμε για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων προέρχονται από την ηλεκτρονική βάση δεδομένων της Eurostat (Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία).

Για την ανάγκη της μελέτης των αναπαραγωγικών προτύπων υπολογίστηκε ο δείκτης ολικής γονιμότητας και η μέση ηλικία τεκνοποίησης τόσο των γηγενών όσο και των αλλοεθνών. Τα ευρήματα που προκύπτουν από την σύγκριση του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών με τον ολικό δείκτη γονιμότητας των γηγενών, καθώς και της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης, φαίνεται να επιβεβαιώνουν την υπόθεση της προσαρμογής, αφού η αναπαραγωγική συμπεριφορά των αλλοεθνών τείνει να συγκλίνει με αυτή των γηγενών διαχρονικά.

Η συνεισφορά του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας είναι υπαρκτή ωστόσο σχετικά ασθενής για κάθε περίπτωση. Η μέση ηλικία τεκνοποίησης των αλλοεθνών παρουσιάζει σταδιακή άνοδο για όλες τις υπό εξέταση χώρες, ενώ στο σύνολο των περιπτώσεων εκτός από αυτή της Δανίας είναι χαμηλότερη από των γηγενών για το σύνολο της εξεταζόμενης περιόδου.

Λέξεις – Κλειδιά :

γονιμότητα , μετανάστευση , δείκτης ολικής γονιμότητας, δευτερογενής
ανάλυση, μέση ηλικία τεκνοποίησης

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετανάστευση στην Ευρώπη και ειδικότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει γνωρίσει τις τελευταίες δεκαετίες σημαντική αύξηση λόγω του συνδυασμού αρκετών παραγόντων, όπως η διευκόλυνση των διεθνών μετακινήσεων, η κατάρρευση των χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ και οι βιαίες διενέξεις που λαμβάνουν χώρα σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες. Η επίδραση του φαινομένου της μετανάστευσης στο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής, αποτελεί αντίκειμενο μελέτης αλλά και πεδίο συγκρούσεων σχετικά με τα οφέλη και τις επιπτώσεις που απορρέουν από αυτό. Ωστόσο η μετανάστευση αποτελεί τον κύριο μοχλό της δημογραφικής αλλαγής ιδιαίτερα από το 1990 και έπειτα συντελώντας το 2004 στην καταγραφή της μεγαλύτερης αύξησης του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1972, μεγάλο ποσοστό της οποίας οφείλεται σε μια θετική συνεισφορά των μεταναστευτικών ροών (A. Anderson 2015 ; Sobotka 2008).

Εκτός από την άμεση συνεισφορά της μετανάστευσης στο μέγεθος του πληθυσμού της χώρας εγκατάστασης, τα υψηλά επίπεδα της γονιμότητας των μεταναστών καθώς και των απογόνων τους μπορούν να οδηγήσουν σε ουσιαστικές δημογραφικές αλλαγές, όπως αλλαγές στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού (Parrado 2011). Επίσης η μελέτη της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των αλλοεθνών προσφέρει σημαντικές πληροφορίες για την διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την ανάπτυξη των μεταναστευτικών πληθυσμών στη χώρα εγκατάστασης.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει τα αναπαραγωγικά πρότυπα των αλλοεθνών για τις χώρες Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Σουηδία, Δανία και Γερμανία για τα έτη 2009 έως 2013. Η σύγκριση του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών με τον ολικό δείκτη γονιμότητας των γηγενών και της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης οδηγεί στην απεικόνιση της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των μεταναστών στην χώρα εγκατάστασης. Παράλληλα παρουσιάζεται η συνεισφορά του δείκτη ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας καθώς και η συμβολή τους στον συνολικό αριθμό των γεννήσεων.

2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

2.1 Η σημασία της μετανάστευσης ως παράγοντας δυναμικής του πληθυσμού

Οι διαδικασίες οι οποίες επιδρούν στον πληθυσμό και επηρεάζουν την σύνθεση και το μέγεθος του είναι γεννητικότητα, η θνησιμότητα και η μετανάστευση (Τσαούσης 2006). Η γεννητικότητα (συχνότητα γεννήσεων) και η θνησιμότητα (συχνότητα θανάτων) αποτελούν φυσικούς τρόπους ανανέωσης και φθοράς, ενώ αντίθετα η μετανάστευση συμβάλλει στην πληθυσμιακή αλλαγή με τεχνητό τρόπο (Τσαούσης 2006). Το μέγεθος της φυσικής αύξησης του πληθυσμού δίνεται απο το άθροισμα της τιμής της γεννητικότητας και της θνησιμότητας ενώ το μέγεθος της καθαρής μετανάστευσης δίνεται απο το άθροισμα της μετανάστευσης απο και πρὸς μια περιοχή (Τσίμπος 2008).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι για να υπολογίσουμε την καθαρή αύξηση ή μείωση ενός υπό μελέτη πληθυσμού χρειάζεται να αθροίσουμε την φυσική αύξηση ή μείωση με την καθαρή μετανάστευση για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο υπολογισμός της μεταβολής του πληθυσμού θα λάβει την παρακάτω μορφή:

$$\text{Πληθυσμός}(0,t) = [\text{Γεννήσεις}(0,t) - \text{Θάνατοι}(0,t)] + [\text{Μεταναστευτικές εκροές}(0,t) - \text{Μεταναστευτικές εισροές}(0,t)].$$

Το πρώτο μέλος της παραπάνω σχέσης αποτελεί την φυσική αύξηση, η οποία συνήθως έχει θετικό πρόσημο, ωστόσο σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να είναι μηδενική ή ακόμα και αρνητική ενώ το δεύτερο μέλος αποτελεί την καθαρή μετανάστευση. Η καθαρή μετανάστευση μπορεί να έχει θετικές τιμές ή αρνητικές, ωστόσο μηδενική καθαρή μετανάστευση δεν σημαίνει αυτομάτως απουσία μεταναστευτικών κινήσεων, μπορεί απλώς να υποδηλώνει ίσα μεγέθη μεταναστευτικών εκροών και εισροών (Τσίμπος 2008).

Σε κλειστά πληθυσμιακά συστήματα στα οποία δεν υπάρχουν ούτε μεταναστευτικές εισροές αλλά ούτε και εκροές η μεταβολή του πληθυσμού καθορίζεται αποκλειστικά

απο την φυσική αύξηση, ωστόσο τέτοια πληθυσμιακά συστήματα δεν αποτελούν κοινό τύπο για τα σημερινά παγκόσμια δεδομένα. Επίσης ένας πληθυσμός ο οποίος είναι κλειστός σε οποιαδήποτε μεταναστευτική ροή μπορεί να παραμένει σταθερός δηλαδή, ούτε να αυξάνεται σε απόλυτα μεγέθη ούτε να μειώνεται, εφόσον υπάρχει ίσος αριθμός γεννήσεων και θανάτων με σταθερές πιθανότητες αναπαραγωγής και θανάτου για τις διάφορες ηλικιακές κατηγορίες. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι παράλληλα με το μέγεθος του πληθυσμού το οποίο παραμένει σταθερό, αυτό το οποίο επίσης δεν πρέπει να υποστεί αλλαγές είναι η ηλικιακή δομή (Guilmot 1978).

Δεδομένου ότι η απουσία μεταναστευτικών ροών είναι αρκετά δύσκολο να επιτευχθεί πολλοί υποστηρικτές της διατήρησης του μεγέθους του πληθυσμού σε σταθερά επίπεδα , προτείνουν τον έλεγχο των γεννήσεων και την ύπαρξη οικογενειακού προγραμματισμού (Matras 1977). Η άποψη αυτή υποστηρίχθηκε έντονα κατά τη δεκαετία του 1960 αφού η ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση της περιόδου συνοδευόταν απο μια ιδιαίτερη ανησυχία για αυτό το οποίο ονομάστηκε “ πληθυσμιακή έκρηξη” (Μπάγκαβος 2008). Η μηδενική αύξηση του πληθυσμού ZPG (απο τα αρχικά zero population growth) αποτέλεσε κίνημα, ενώ το 1969 ιδρύθηκε διεθνής οργανισμός με την ονομασία Zero Population Growth, Inc ο οποίος είχε την υποστήριξη αρκετών επιστημόνων και σημαίνουσων προσωπικοτήτων. Στόχος του οργανισμού ήταν η αναζήτηση υποστήριξης και διάδοσης των θέσεων του καθώς και η άσκηση πίεσης σε ομάδες επιρροής για την εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων σχετικά με τον αριθμό των γεννήσεων (Matras 1977).

Η σημασία των παραγόντων δημογραφικής δυναμικής του πληθυσμού που αναφέρθηκαν παραπάνω, ποικίλλει ανα τον κόσμο, αφού σε κάποια πληθυσμιακά συστήματα η αλλαγή επέρχεται κυρίως απο τα μεγέθη της φυσικής αύξησης, σε άλλα η καθαρή μετανάστευση συμβάλλει καθοριστικά ενώ τέλος, μπορούν και οι δύο παράγοντες να είναι ίσης σημασίας (Newell 1988). Ωστόσο οι Coleman και Schofield (1986) προβάλλουν την σημασία της μετανάστευσης στην δυναμική ενός πληθυσμού υποστηρίζοντας ότι όχι μόνο είναι αναγκαία ώστε να συμβάλλει στη διατήρηση του, αλλά πολλές φορές αποδεικνύεται πιο χρήσιμη απο την γονιμότητα. Επισημαίνουν πως όλοι οι πληθυσμοί μακροπρόθεσμα έχουν την τάση να εξαφανιστούν ενώ συνεχίζουν αναφέροντας πως έρευνες έχουν δείξει ότι απαιτούνται αρκετά ολιγάριθμοι πληθυσμοί (λιγότερο των χιλίων ατόμων) ώστε να μπορέσουν να αναπτυχθούν οι διορθωτικοί

μηχανισμοί οι οποίοι προσαρμόζουν τα μεγέθη της γονιμότητας, της θνησιμότητας και της μετανάστευσης στις τυχαίες αλλαγές που μπορεί να επέλθουν.

Παράλληλα τονίζουν πως τα δημογραφικά συστήματα “χαμηλής πίεσης” όπου η γονιμότητα και η θνησιμότητα βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα είναι λιγότερο ευάλωτα στις τυχαίες αλλαγές από τα “υψηλής πίεσης” συστήματα, στα οποία η γονιμότητα και η θνησιμότητα βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα, ανεξάρτητα από το μέγεθος του πληθυσμού. Για τους παραπάνω λόγους θεωρούν πως τα απολύτως κλειστά πληθυσμιακά συστήματα ενός μικρού αριθμού ατόμων δεν είναι βιώσιμα, ενώ παράλληλα αναφέρουν πως η ενδογαμία σε κλειστούς πληθυσμούς οδηγεί σε αυξημένες πιθανότητες εξαφάνισης. Συνεπώς, η μετανάστευση αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο παράγοντα για την ομοίωση του πληθυσμού και την εξασφάλιση της επιβίωσής του, πολύ περισσότερο από τη γονιμότητα η οποία διαθέτει πιο αργούς ρυθμούς αντίδρασης και προσαρμογής στις εκάστοτε αλλαγές (Coleman & Schofield 1986).

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται επιβράδυνση του ρυθμού της πληθυσμιακής αύξησης αφού διαχρονικά τα επίπεδα γονιμότητας και θνησιμότητας μειώνονται σταδιακά. Σύμφωνα με τον οργανισμό Ηνωμένων Εθνών η χαμηλή γονιμότητα η οποία ορίζεται ως 2.0 τέκνα ανά γυναίκα ή λιγότερα, έχει γίνει με ταχύτατους ρυθμούς η τάση για πολλές χώρες ενώ δεν αποτελεί αποκλειστικά ευρωπαϊκό φαινόμενο (United Nations 2014). Παράλληλα η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και η πρόοδος στον τομέα της υγείας έχουν αυξήσει σημαντικά το προσδόκιμο ζωής και τα ποσοστά θνησιμότητας. Οι παραπάνω συνθήκες δημιουργούν έντονη ανησυχία ενώ αναδεικνύουν πως χωρίς τη μετανάστευση και με δεδομένα τα χαμηλά ποσοστά γονιμότητας, ελλοχεύουν σοβαρές επιπτώσεις, οι οποίες σχετίζονται με τον ολοένα αυξανόμενο πληθυσμό που “γερνάει” και την συρρίκνωση της εργατικής δύναμης, η οποία είναι υπεύθυνη για την πληρωμή εισφορών και συντάξεων και την αύξηση της παραγωγικότητας (United Nations 2014).

Οι χαμηλοί ρυθμοί πληθυσμιακής αύξησης παράλληλα με την αλλαγή στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού αποτελούν συνέχεια της ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού, η οποία έλαβε χώρα κατά το πρώτο μισό της μεταπολεμικής περιόδου και χαρακτηριζόταν από μείωση της θνησιμότητας και διατήρηση της γονιμότητας σε υψηλά επίπεδα. Ωστόσο από το 1975 και έπειτα η θνησιμότητα άρχισε να μειώνεται ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε συρρίκνωση της γονιμότητας, η οποία σταδιακά οδηγεί

στην επιβράδυνση της πληθυσμιακής αύξησης. Αξίζει να σημειωθεί πως ο πληθυσμος της Ευρώπης αυξάνεται σε απόλυτους αριθμούς, αυτό το οποίο επιβραδύνεται είναι ο ρυθμός της πληθυσμιακής αύξησης.

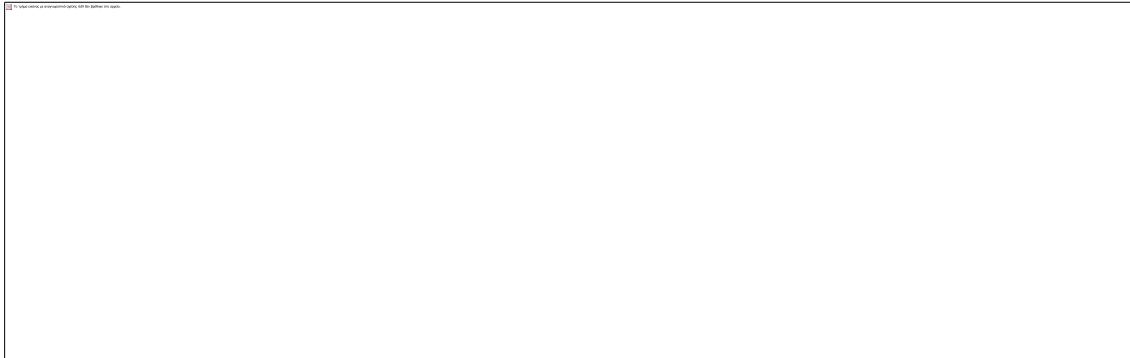
Διάγραμμα 2.1.1 Πληθυσμός της Ευρώπης σε χιλιάδες 1950-2015

Πηγή : United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision, DVD Edition.

Όπως παρατηρούμε απο το διάγραμμα 2.1.1 ο πληθυσμός της Ευρώπης έχει γνωρίσει σημαντική αύξηση απο το 1950 όπου αριθμούσε σχεδόν 550.000 χιλιάδες άτομα μέχρι το 2015 όπου ο πληθυσμός της γηραιάς ηπείρου εκτιμάται σε 738.442 χιλιάδες άτομα. Ωστόσο η πληθυσμιακή αύξηση ενώ συντελείται με γρήγορους ρυθμούς απο το 1950 έως το 1990 και σε απόλυτους αριθμούς εκτιμάται σε 171.997 χιλιάδες άτομα από το 1990 και μετά γνωρίζει μια σχετική στασιμότητα η οποία οδηγεί σε μια αύξηση του πληθυσμού της τάξεως των 17.355 ατόμων, η οποία είναι σαφώς μικρότερη απο αυτή της προηγούμενης περιόδου.

Διαφορετική εικόνα παρουσιάζει ο ρυθμός της πληθυσμιακής αλλαγής. Ως ρυθμός της πληθυσμιακής αλλαγής ορίζεται ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του μεγέθους του πληθυσμού κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου, ενώ συνήθως εκφράζεται ως ποσοστό (United Nations 2014).

Διάγραμμα 2.1.2 Ρυθμός πληθυσμιακής αλλαγής στην Ευρώπη 1950 - 2015

Πηγή : United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision, DVD Edition.

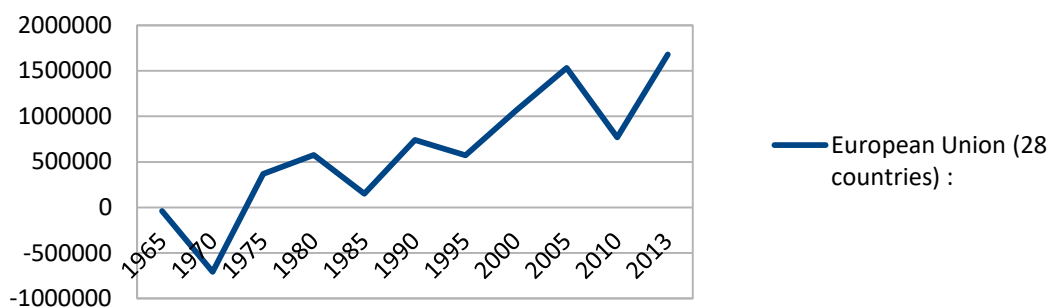
Όπως παρατηρούμε απο το διάγραμμα 2.1.2 ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθυσμιακής αλλαγής παρουσιάζει σημαντική πτώση απο το 1950 έως το 2015. Πιο συγκεκριμένα για την πενταετία 1950-1955 παρουσιάζει την μεγαλύτερη τιμή η οποία είναι 0,98% ενώ απο την πενταετία 1965 -1970 ξεκινά να εμφανίζει αξιοσημείωτη πτώση, για να γνωρίσει κατά το διάστημα 1995-2000 μείωση η οποία σε ποσοστό εκφράζεται ως - 0,04. Έκτοτε παρατηρούμε μια μικρή αύξηση η οποία το 2015 διαμορφώνει το ρυθμό της πληθυσμιακής μεταβολής στο ποσοστό του 0,08 το οποίο ωστόσο παραμένει αρκετά χαμηλό όταν συγκριθεί με τα επίπεδα πριν το διάστημα 1965-1970.

Ενώ λοιπόν ο ρυθμός της πληθυσμιακής αλλαγής επιβραδύνεται, ο πληθυσμός της Ευρώπης αυξάνεται, ωστόσο η πληθυσμιακή αυτή αύξηση αποτελεί κυρίως απόρροια της καθαρής μετανάστευσης. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το έτος 2013 η φυσική αύξηση δηλαδή η θετική διαφορά που προκύπτει απο τις γεννήσεις και την θνησιμότητα συνέβαλλε κατά 5% δηλαδή σε απόλυτους αριθμούς (0,08 εκατομμύρια) στην συνολική αύξηση του πληθυσμού για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 χωρών. Το υπόλοιπο 95% της πληθυσμιακής αύξησης προέρχεται απο την καθαρή μετανάστευση η οποία σε απόλυτους αριθμούς υπολογίζεται στα 1.6 εκατομμύρια για το 2013 (European Commission 2015).

Δύο είναι οι παράγοντες οι οποίοι οφείλονται για τα χαμηλά ποσοστά συμβολής της φυσικής αύξησης στην συνολική αύξηση του πληθυσμού. Ο πρώτος είναι όπως ήδη έχει αναφερθεί η αξιοσημείωτη αύξηση της καθαρής μετανάστευσης στην ευρωπαϊκή ήπειρο από τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Ο δεύτερος παράγοντας αφορά την πτώση στον αριθμό των γεννήσεων και την μείωση της θνησιμότητας, ένα φαινόμενο το οποίο έχει ξεκινήσει την εμφάνισή του από το 1960. Δεδομένου ότι ο αριθμός των θανάτων θα συνεχίσει να αυξάνεται εφόσον η γενιά του baby-boom γερνάει και ότι η γονιμότητα παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, μια αρνητική φυσική αλλαγή στον πληθυσμό της Ευρώπης δεν μπορεί να αποκλειστεί για το μέλλον. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον η μετανάστευση αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την το βαθμό της μείωσης ή της αύξησης του συνολικού πληθυσμού. Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων δηλαδή της αύξησης του αριθμού των μεταναστών των χαμηλών επιπέδων γονιμότητας και της μείωσης της θνησιμότητας συντελούν στην διαμόρφωση ενός καινούργιου δημογραφικού τοπίου, στο οποίο η μετανάστευση αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς θεωρείται ότι μπορεί να εξισορροπήσει τις αρνητικές επιπτώσεις της διαρκούς γήρανσης του πληθυσμού της Ευρώπης (Coleman 2006 ; Saczuk 2003).

Ο ρυθμός της φυσικής αύξησης στην Ευρώπη δεν έχει υπάρξει θετικός από τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα παραπάνω η απουσία μεταναστευτικών εισροών θα οδηγούσε σε μείωση του πληθυσμού από το 1990-1995. Κάτι τέτοιο ωστόσο δεν συνέβη αφού η καθαρή μετανάστευση έχει αυξηθεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, ενώ ως παράγοντας δημογραφικής αύξησης του πληθυσμού έχει ξεπεράσει τον ρυθμό της φυσικής αύξησης (Coleman 2008). Την πενταετία 2005-2010 ο θετικός ρυθμός αύξησης του πληθυσμού κατά δύο άτομα ανά χίλια οφείλεται εξ' ολοκλήρου στην καθαρή μετανάστευση (A. Anderson 2015).

Διάγραμμα 2.1.3 Αριθμός καθαρής μετανάστευσης σε χιλιάδες για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πηγή : United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). World Population Prospects: The 2015 Revision, DVD Edition.

Όπως παρατηρούμε απο το διάγραμμα 2.1.3 ο αριθμός της καθαρής μετανάστευσης επιπρόσθετα με την στατιστική προσαρμογή έχει γνωρίσει αξιοσημείωτη αύξηση απο το 1985 και μετά. Για το έτος 2013 παρατηρείται η μεγαλύτερη τιμή με την καθαρή μετανάστευση να διαμορφώνεται στα 1.681.527 χιλιάδες άτομα για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 χωρών. Το δημογραφικό τοπίο της Ευρώπης αλλάζει καθώς η μετανάστευση αποτελεί πλέον την σημαντικότερη παράμετρο δυναμικής του πληθυσμού ενώ σημαντικά πορίσματα προκύπτουν απο την μελέτη του φαινομένου.

2.2 Γονιμότητα

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 2.1 η γονιμότητα αποτελεί έναν απο τους τρεις παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην δυναμική και στην σύνθεση του πληθυσμού. Αποτελεί ένα πολύπλοκο φαινόμενο το οποίο επηρεάζεται απο διάφορα

κοινωνικοοικονομικά πλαίσια και για το λόγο αυτό γνωρίζει σημαντικές διακυμάνσεις με την πάροδο του χρόνου. Η Ευρώπη κατά τη διάρκεια του 19 αιώνα χαρακτηριζόταν από υψηλά επίπεδα γονιμότητας με τον αδρό δείκτη γονιμότητας στην βορειοδυτική ευρώπη να κυμαίνεται κοντά στις 35 γεννήσεις ανά 1000 άτομα, στην ανατολική ευρώπη στις 40 γεννήσεις ανά 1000 άτομα ενώ οι γεννήσεις στην Ιταλία και στην ευρύτερη περιοχή της νότιας Ευρώπης γνώριζαν υψηλότερα ποσοστά από αυτά των χωρών της Βορειοδυτικής Ευρώπης (Matras 1977).

Τα υψηλά αυτά ποσοστά γονιμότητας ξεκίνησαν να μειώνονται οδηγώντας στην πτώση του ρυθμού πληθυσμιακής αύξησης στις αρχές του εικοστού αιώνα. Η αλλαγή αυτή είναι γνωστή στη βιβλιογραφία ως η πρώτη δημογραφική μετάβαση η οποία ξεκίνησε από το 1800 και συνεχίστηκε έως τις αρχές του 1900, κατά την διάρκεια της οποίας στις εκβιομηχανισμένες κοινωνίες της Δύσης, τόσο η γονιμότητα όσο και η θνησιμότητα παρουσιάζουν μείωση, ενώ αυξάνεται το επίπεδο διαβίωσης (Coale and Watkins 1986; Notestein 1945 όπως αναφέρονται στο McLanahan 2004). Ο ορισμός της δημογραφικής μετάβασης δίνεται από τον Paul Demeny ο οποίος εξηγεί πως τα επίπεδα γονιμότητας και θνησιμότητας στις παραδοσιακές κοινωνίες είναι υψηλά ενώ αντίθετα στις σύγχρονες κοινωνίες τα επίπεδα είναι χαμηλά. Η μετάβαση από τη μία κατάσταση στην άλλη ονομάζεται δημογραφική μετάβαση (Βερροπούλου 2008).

Η δεύτερη δημογραφική μετάβαση συντελέστηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 συμβάλλοντας στην περαιτέρω πτώση των ποσοστών γονιμότητας. Σημαντικοί πολιτιστικοί και κοινωνικοί παράγοντες οδήγησαν στην μετάβαση αυτή με κυριότερους την αύξηση των διαζυγίων, το τέλος της αύξησης των γεννήσεων η οποία είχε προηγηθεί (baby-boom), και την επανάσταση στο τομέα της αντισύλληψης (Lesthaeghe 1992 ; McDonald 2002). Η θεωρία της δημογραφικής μετάβασης οριοθετεί την αλλαγή της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς σε ένα σύστημα το οποίο υποθέτουμε ότι δυνητικά ισοροπεί. Αυτό σημαίνει πως πριν την δημογραφική μετάβαση η γονιμότητα και η θνησιμότητα ισορροπούσαν μακροπρόθεσμα σε υψηλά επίπεδα και στο τέλος της μετάβασης θα ισορροπούν σε χαμηλά επίπεδα (McDonald 2002).

Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο η μετάβαση από τα υψηλά επίπεδα γονιμότητας σε χαμηλότερα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα σημείο σύγκλισης (Wilson 2001), ενώ συμμορφώνεται με μία παγκόσμια πραγματικότητα η οποία οδηγεί σε μια δημογραφική ισορροπία. Ωστόσο υποστηρίζεται πως το τέλος της μετάβασης, η αναμενόμενη

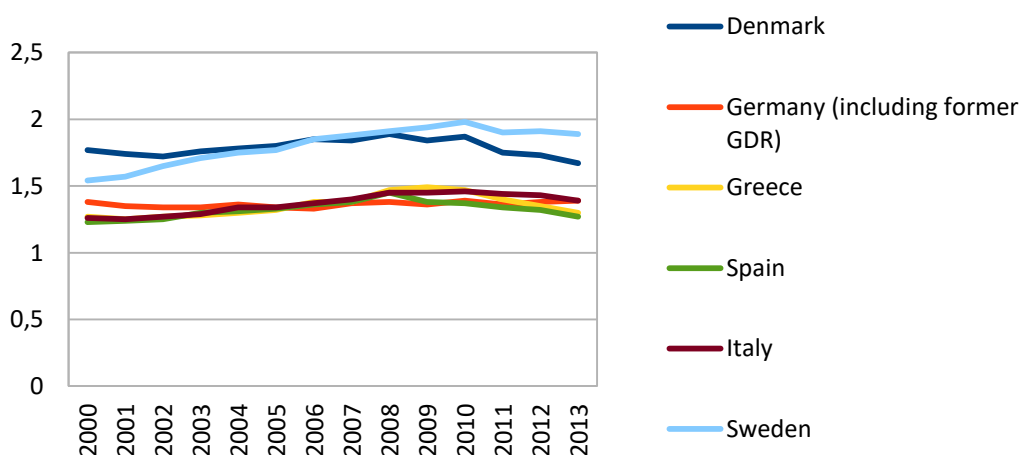
σταθεροποίηση του πληθυσμού και η σύμπτωση των ρυθμών των γεννήσεων και της θνησιμότητας απέχουν ακόμα αρκετά από το σημείο σύγκλισης (Vallin 2002; Coleman 2006). Τα πολύ χαμηλά ποσοστά γονιμότητας τα οποία χαρακτηρίζουν αρκετές κοινωνίες που βρίσκονται στο στάδιο μετά την δεύτερη δημογραφική μετάβαση και η διαχρονικότητα του φαινομένου προκαλούν ανησυχία για την επιβίωση ορισμένων πληθυσμών (Mc Donald 2002).

Στην παραπάνω προβληματική εντάσσεται ο όρος γονιμότητα αντικατάστασης (replacement fertility) ο οποίος αναφέρεται στα επίπεδα γονιμότητας που απαιτούνται ώστε να διασφαλιστεί μελλοντικά σταθερό το μέγεθος ενός πληθυσμού εφόσον υπάρχει απουσία μεταναστευτικών εισροών και εκροών (Coleman 2001 ; Saczuk 2003 ; Smallwood & Chamberlain 2005). Το επίπεδο γονιμότητας το οποίο διασφαλίζει το σταθερό μέγεθος ενός πληθυσμού διαχρονικά, δεδομένης της απουσίας της μετανάστευσης και τη σταθερότητα των ρυθμών θνησιμότητας εκτιμάται στα 2.1 παιδιά ανα γυναίκα (OECD 2013). Ωστόσο ο αριθμός των χωρών για τις οποίες τα επίπεδα γονιμότητας βρίσκονται χαμηλότερα από αυτά της αντικατάστασης συνεχίζει να αυξάνεται. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών η χαμηλή γονιμότητα δηλαδή η ολική γονιμότητα κάτω των 2.0 παιδιών ανα γυναίκα αποτελεί πλέον παγκόσμιο φαινόμενο (United Nations 2013).

Οι επιπτώσεις αυτής της δημογραφικής εξέλιξης επηρεάζουν σημαντικά την αγορά εργασίας καθώς και την διατήρηση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Επιπλέον οι χώρες οι οποίες χαρακτηρίζονται από χαμηλά επίπεδα γονιμότητας θα βιώσουν υψηλά ποσοστά γήρανσης του πληθυσμού παράλληλα με σημαντικές αλλαγές στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού (Holzmann 2005). Συνεπώς η γρήγορη αλλαγή της δυναμικής των πληθυσμών αποτελεί πεδίο προβληματισμού και σημαντικό πολιτικό ζήτημα, ενώ η μετανάστευση προβάλλεται ως μέσο που μπορεί να συμβάλει στην επίλυση του προβλήματος. Επιπλέον υποστηρίζεται πως εκτός από τη συμβολή των μεταναστευτικών ροών στο μέγεθος του πληθυσμού της χώρας υποδοχής η μετανάστευση μπορεί να προκαλέσει σημαντικές δημογραφικές αλλαγές εφόσον η γονιμότητα των μεταναστών και των απογόνων τους είναι σχετικά υψηλή (Cygan-Rehm 2011). Η συμβολή των μεταναστών θεωρείται σημαντική για την δυναμική του πληθυσμού στις σύγχρονες κοινωνίες (Saczuk 2003; Sobotka 2008; Van Landschoot

Van Bavel & A.G. de Valk 2014) και η κατανόηση της αναπαραγωγικής τους συμπεριφοράς αποκτά σημασία για την εφαρμογή πολιτικών.

Οι χώρες με χαμηλή γονιμότητα μπορούν να διαχωριστούν σε δύο υποκατηγορίες, οι οποίες περιλαμβάνουν αυτές που το εύρος του δείκτη ολικής γονιμότητας κυμαίνεται από 1.7-2.0 γεννήσεις ανα γυναίκα και χαρακτηρίζονται ως χώρες με μετρίως χαμηλή γονιμότητα και αυτές όπου το εύρος κυμαίνεται από 1.5 γεννήσεις ανα γυναίκα ή και λιγότερο και χαρακτηρίζονται ως χώρες με πολύ χαμηλή γονιμότητα (McDonald 2002). Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται ο ολικός δείκτης γονιμότητας για τις υπο εξέταση χώρες τα έτη 2000- 2013.

Διάγραμμα 2.2.1 Ολικός δείκτης γονιμότητας για την περίοδο 2000-2013

Πηγή: Επεξεργασία από Eurostat Fertility (demo_fer)

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 2.2.1 οι δύο σκανδιναβικές χώρες, Δανία και Σουηδία ανήκουν στις χώρες με μετρίως χαμηλή γονιμότητα με επίπεδα ανώτερα των 1.5 γεννήσεων ανα γυναίκα, ενώ οι χώρες του νότου Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία καθώς και η Γερμανία ανήκουν στις χώρες με πολύ χαμηλά επίπεδα γονιμότητας. Υψηλότερα επίπεδα γονιμότητας για τη Δανία παρατηρούνται το 2008 με 1.89 γεννήσεις ανα γυναίκα ενώ τα χαμηλότερα παρατηρούνται το 2013 με τον ολικό δείκτη γονιμότητας να είναι 1,67 γεννήσεις ανα γυναίκα. Σχετικά με τη Σουηδία, τα επίπεδα γονιμότητας αν και στην αρχή της περιόδου βρίσκονται σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά της Δανίας

σημειώνουν αξιοσημείωτη άνοδο, ενώ η μεγαλύτερη τιμή παρατηρείται το 2010 με 1.94 γεννήσεις ανα γυναίκα και η χαμηλότερη το 2000 με 1.54 γεννήσεις ανα γυναίκα.

Από τις χώρες του νότου η χώρα με τα χαμηλότερα επίπεδα γεννήσεων για το 2013 είναι η Ισπανία με 1.27 γεννήσεις ανα γυναίκα ενώ η Ιταλία παρουσιάζει τα υψηλότερα με 1.39 γεννήσεις ανα γυναίκα. Στην Ελλάδα ο δείκτης ολικής γονιμότητας για το 2013 είναι 1.3 γεννήσεις ανα γυναίκα. Στην Γερμανία ο δείκτης ολικής γονιμότητας παρουσιάζει σταθερότητα σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στις υπόλοιπες χώρες. Αν και τα επίπεδα γονιμότητας παραμένουν σε αρκετά χαμηλά επίπεδα και κυμαίνονται για όλο το διάστημα της χρονικής περιόδου από 1.33 (2006) - 1.39 (2013) δεν παρουσιάζουν αξιοσημείωτες μεταβολές. Επιπλέον αντίθετα με ότι συμβαίνει στις υπόλοιπες χώρες η Γερμανία είναι η μοναδική η οποία αύξησε το δείκτη ολικής γονιμότητας διαχρονικά, αφού το επίπεδο που αναφέρεται στις 1.39 γεννήσεις ανα γυναίκα είναι το υψηλότερο και σημειώνεται στο τέλος της περιόδου (2013). Αξίζει να αναφερθεί πως για το έτος 2013 η αύξηση του πληθυσμού στην Γερμανία και την Ιταλία οφείλεται αποκλειστικά στην μετανάστευση ενώ η φυσική αύξηση του πληθυσμού ήταν αρνητική (European Commission 2015).

2.3 Μετανάστευση και γονιμότητα

Έχοντας αναφερθεί στη μετανάστευση ως παράγοντα δημογραφικής εξέλιξης και δυναμικής του πληθυσμού και στη σημασία της μελέτης της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των μεταναστών στη χώρα υποδοχής, στην ενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε τις βασικές υποθέσεις που έχουν διατυπωθεί, αναφορικά με τις τάσεις αναπαραγωγής που μπορεί να ακολουθήσουν την διαδικασία της μετανάστευσης.

Η μετανάστευση αποτελεί ένα σημαντικό γεγονός στη ζωή ενός ατόμου και είναι συνδεδεμένη με ραγδαίες αλλαγές στην καθημερινότητα, οι οποίες είναι δυνατόν να

επηρεάσουν την αναπαραγωγική του συμπεριφορά τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα. Σχετικά με την μελέτη της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των μεταναστών επικρατούν πέντε υποθέσεις εργασίας οι οποίες επικεντρώνονται στην επιλογή (selection), την κοινωνικοποίηση (socialization), την ενσωμάτωση /προσαρμογή (adaptation/assimilation), την αναστάτωση (disruption) και την αλληλοσυσχέτιση (interrelation) (Cygan-Rehm 2005 ; Kulu 2003; Genereux 2007). Οι πέντε υποθέσεις εργασίας δεν είναι αλληλοαποκλειόμενες αλλά μπορούν να συμπληρώνουν η μία την άλλη, να αναιρούνται , να ισχύουν σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, να αλληλεπιδρούν και τέλος να ενισχύουν η μία την άλλη (Cygan-Rehm 2011). Αυτές αναφέρονται στην επίδραση του χρόνου, σε κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των μεταναστών και των απογόνων τους, στον τρόπο ζωής καθώς και σε πολιτιστικούς παράγοντες (Milewski 2010).

Η υπόθεση της κοινωνικοποίησης (socialization) υποστηρίζει πως οι αναπαραγωγικές τάσεις που επικρατούν στην χώρα προέλευσης διατηρούνται και στη χώρα υποδοχής καθώς αυτές κυριαρχούσαν στο περιβάλλον ενηλικίωσης του ατόμου (Kulu 2003). Συνεπώς τα αναπαραγωγικά πρότυπα των μεταναστών συγκλίνουν με αυτά του πληθυσμού στη χώρα καταγωγής και όχι με αυτά του πληθυσμού στη χώρα εγκατάστασης. Ο δείκτης γονιμότητας δεν επηρεάζεται απο τη διαδικασία της μετανάστευσης καθώς η διαδικασία της κοινωνικοποίησης που συντελείται τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός ατόμου αποδεικνύεται πιο σημαντική. Μελέτες έχουν αποδείξει πως κάτι τέτοιο μπορεί να ισχύει. Η Kahn μελετώντας την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών και των γηγενων στις Ηνωμένες Πολιτείες οδηγήθηκε στο συμπέρασμα πως οι γυναίκες που κατάγονται απο τη χώρα του Μεξικού διαχρονικά έχουν αρκετά υψηλότερο επίπεδο γονιμότητας συγκριτικά με αυτό των γηγενών αλλά και με αυτό των μεταναστών απο διαφορετικές εθνικά ομάδες (Kahn 1994).

Η υπόθεση της αναστάτωσης (disruption) σε αντίθεση με αυτή της κοινωνικοποίησης προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην διαδικασία της μετανάστευσης και στο βαθμό που αυτή επηρεάζει το επίπεδο γονιμότητας. Σύμφωνα με την υπόθεση της αναστάτωσης η γονιμότητα των μεταναστών τείνει να μειώνεται τις χρονικές περιόδους που προηγούνται, συνοδεύουν και ακολουθούν την διαδικασία της μετανάστευσης, αλλά η μείωση αυτή μπορεί να ισοσταθμιστεί με μια επακόλουθη αύξηση της γονιμότητας, έπειτα απο ένα διάστημα παραμονής στη χώρα εγκατάστασης

(Mussino & Strozza 2012). Η εμπειρία της μετανάστευσης μπορεί να αποδειχθεί μια ιδιαίτερα αγχωτική διαδικασία η οποία διαταράσσει τη ζωή του άτομου που υπόκειται σε αυτή. Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών σύμφωνα με την υπόθεση της αναστάτωσης διαταράσσεται καθώς μπορεί να μεσολαβήσει κάποιο διαστήμα χωρισμού μεταξύ ενός ζευγαριού ή να προκύψουν αξιοσημείωτες μεταβολές στις συνθήκες καθημερινής διαβίωσης (Cygan-Rehm 2011). Σύμφωνα με τους Goldstein, S. και Goldstein, A. η υπόθεση της αναστάτωσης φαίνεται να επιβεβαιώνεται στην μελέτη τους για την σχέση της μετανάστευσης και της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς για την Ταϊλάνδη (Goldstein, S. Goldstein, A. 1981). Επίσης, οι Persson & J Hoem στην μελέτη τους για την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών στη Σουηδία, διακρίνουν πως η θεωρία της αναστάτωσης μπορεί να ισχύει περισσότερο για τους μετανάστες που προέρχονται από μη Ευρωπαϊκές χώρες ή από τις αναπτυσσόμενες χώρες εκτός ευρώπης (Persson & Hoem 2014). Ωστόσο οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί για την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών στην περιοχή της Ευρώπης έχουν αποδείξει πως η υπόθεση της αναστάτωσης δεν ισχύει (Sobotka 2008 ; Milweski 2010).

Η υπόθεση της ενσωμάτωσης/προσαρμογής (adaptation/assimilation) έρχεται σε αντιπαράθεση με τις δύο υποθέσεις που προηγήθηκαν. Το βασικό επιχείρημα που προτάσσει περιλαμβάνει την πιθανότητα επανακοινωνικοποίησης του ατόμου σε ένα νέο περιβάλλον, υποστηρίζοντας πως αργά η γρήγορα η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών τείνει να συγκλίνει με αυτή των γηγενών (Kulu 2003). Αυτό το οποίο θεωρείται ως ο βασικός παράγοντας που επηρεάζει την απόφαση τεκνοποίησης, είναι το περιβάλλον της χώρας εγκατάστασης και όχι οι ιδιαίτερες αξίες που επικρατούν στην χώρα προέλευσης.

Η θεωρία της ενσωμάτωσης/προσαρμογής αναγνωρίζει πως υπάρχουν δύο σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών στη χώρα εγκατάστασης. Αυτοί είναι οι οικονομικοί πόροι και τα πολιτιστικά πρότυπα της χώρας εγκατάστασης (Genereux 2007). Οι οικονομικοί πόροι αναφέρονται στο κόστος ζωής, στο επίπεδο των μισθών, και οτιδήποτε άλλο είναι σχετικό με το βιοτικό επίπεδο. Η αφομοίωση των πολιτιστικών προτύπων που επικρατούν στη χώρα εγκατάστασης του τρόπου ζωής καθώς και η αλληλεπίδραση με τα άτομα που προέρχονται από την κοινότητα εγκατάστασης επηρεάζουν επίσης τα

πρότυπα αναπαραγωγής. Ο Kulu (2003) μελετώντας την εσωτερική μετανάστευση στην Εσθονία και τα αναπαραγωγικά πρότυπα που ακολουθούν την μετανάστευση από τον αγροτικό στον αστικό χώρο και αντίθετα, κατέδειξε τη σημασία αυτών των παραγόντων. Τόνισε πως ζητήματα που σχετίζονται με το βιοτικό επίπεδο που κυριαρχεί στο άστυ ή την επαρχία, όπως το μέγεθος της κατοικίας μπορεί να διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην απόφαση τεκνοποίησης. Η διαμονή στα διαμερίσματα των πόλεων, τα οποία δεν διαθέτουν αρκετό χώρο, σε αντίθεση με τα σπίτια των αγροτικών περιοχών, μπορεί να επηρεάσει την γονιμότητα και τον οικογενειακό προγραμματισμό. Η αφομοίωση των πολιτισμικών προτύπων είναι μια διαδικασία όχι τόσο άμεση όσο η προσαρμογή στις νέες συνθήκες διαβίωσης, ωστόσο η αλληλεπίδραση με άτομα του νέου περιβάλλοντος διαμορφώνει καινούργιες ιδέες οι οποίες αφορούν εκτός των άλλων την σημασία της μητρότητας και την αξία των παιδιών (Kulu 2003).

Σύμφωνα με την υπόθεση της εκλεκτικότητας και των χαρακτηριστικών (selection) τυχόν διαφορές ή ομοιότητες σχετικά με την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών και των γηγενών μπορούν να αναζητηθούν στην εκλεκτικότητα των μεταναστευτικών ομάδων αναφορικά με τις προθέσεις αναπαραγωγής που διαθέτουν, οι οποίες μπορεί να προσομοιάζουν περισσότερο με αυτές που κυριαρχούν στον τόπο προορισμού και λιγότερο με αυτές του τόπου καταγωγής (Milewski 2010). Καθώς η γονιμότητα επηρεάζεται από διαφορετικούς παράγοντες όπως η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η επαγγελματική σταδιοδρομία, κ.ά, άτομα που διαθέτουν κοινά αυτά τα χαρακτηριστικά μπορούν να διαθέτουν και τις ίδιες αναπαραγωγικές συμπεριφορές ανεξάρτητα από το αν ανήκουν στους γηγενείς ή στους μετανάστες. Οι Μπάγκαβος, Τσίμπος και Βερροπούλου (2007) θέλοντας να μελετήσουν τη θεωρία της εκλεκτικότητας και των χαρακτηριστικών μελέτησαν την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών που κατάγονται από την Αλβανία και τη Βουλγαρία, στην Ελλάδα τη χώρα εγκατάστασης. Συγκρίνοντας ορισμένα χαρακτηριστικά των Αλβανών και των Βούλγαρων, όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο την οικογενειακή κατάσταση αλλά και τη διαγενεακή γονιμότητα, τόσο στη χώρα καταγωγής όσο και στην χώρα εγκατάστασης προκύπτει πως οι συγκεκριμένοι μετανάστες αποτελούν επιλεγμένες ομάδες (Bagavos, Tsimbos & Verropoulou 2007).

Τέλος η υπόθεση της αλληλοσυσχέτισης (interrelation) συνδέει τη διαδικασία της μετανάστευσης με τη γονιμότητα. Η αλληλεξάρτηση των δύο δημογραφικών φαινομένων επιβεβαιώνεται, εφόσον η διαδικασία της μετανάστευσης υποκινείται από την συμβίωση, την δημιουργία οικογένειας ή την επανένωση. Τα επίπεδα γονιμότητας των μεταναστών σύμφωνα με την υπόθεση της αλληλοσυσχέτισης είναι αρκετά υψηλά τα πρώτα χρόνια διαμονής στη χώρα εγκατάστασης και το γεγονός αυτό θα πρέπει να εξετάζεται ταυτόχρονα με την συμβίωση ή το γάμο (Alders 2000, Østby 2002, Toulemon and Mazuy 2003, Andersson 2004, Andersson and Scott 2005 όπως αναφέρονται στον Sobotka 2008). Η υπόθεση της αλληλοσυσχέτισης έρχεται σε αντιπαράθεση με την υπόθεση της αναστάτωσης η οποία υποστηρίζει πως αμέσως μετά την διαδικασία της μετανάστευσης τα επίπεδα γονιμότητας είναι αρκετά χαμηλά αν και μακροπρόθεσμα μπορούν να επανακάμψουν. Τα βασικά επιχειρήματα των παραπάνω υποθέσεων παρουσιάζονται συνοπτικά στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2.3.1

Οι 5 υποθέσεις για την αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών

Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών ακολουθεί τα αναπαραγωγικά πρότυπα της χώρας εγκατάστασης.	Υπόθεση της ενσωμάτωσης / προσαρμογής (adaptation/assimilation) Το άτομο επανακοινωνικοποιείται μέσω της αλληλεπίδρασης και της αφομοίωσης νέων πολιτιστικών προτύπων οπότε η αναπαραγωγική του συμπεριφορά αργά ή γρήγορα συγκλίνει με αυτή των γηγενών.	Υπόθεση της επιλεκτικότητας (selection) Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών μπορεί να προσιδιάζει περισσότερο με αυτή των ατόμων στη χώρα εγκατάστασης λόγω κοινών χαρακτηριστικών που επηρεάζουν τη γονιμότητα.
Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών είναι ανεξάρτητη των αναπαραγωγικών προτύπων που επικρατούν στη χώρα εγκατάστασης.	Υπόθεση της αλληλοσυσχέτισης (interrelation) Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών στη χώρα εγκατάστασης και η ίδια η διαδικασία της μετανάστευσης είναι δύο αλληλενδετα γεγονότα. Ο δείκτης γονιμότητας είναι υψηλός εξαιτίας του κινήτρου της μετανάστευσης που είναι η δημιουργία οικογένειας η επανένωση ή ο γάμος.	Υπόθεση της αναστάτωσης (disruption) Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών διαταράσσεται εξαιτίας της μετανάστευσης και ο δείκτης γονιμότητας είναι χαμηλός, ιδιαίτερα την αρχική περίοδο της εγκατάστασης.
Η αναπαραγωγική συμπεριφορά των μεταναστών δεν ακολουθεί τα αναπαραγωγικά πρότυπα της χώρας εγκατάστασης.	Υπόθεση της κοινωνικοποίησης (socialization) Τα αναπαραγωγικά πρότυπα που επικρατούν στο περιβάλλον της χώρας προέλευσης κατά τη διάρκεια ενηλικίωσης του ατόμου είναι αυτά που θα καθορίσουν την αναπαραγωγική του συμπεριφορά στο περιβάλλον εγκατάστασης.	

Πηγή: Προσαρμογή από τη θεωρία όπως παρουσιάστηκε στην ενότητα 2.3

3. Δεδομένα και Μεθοδολογία

3.1 Δεδομένα

Προκειμένου να μελετηθεί η αναπαραγωγική συμπεριφορά των αλλοεθνών καθώς και η συνεισφορά τους στον ολικό δείκτη γονιμότητας έχουμε ακολουθήσει τη μέθοδο της δευτερογενούς ανάλυσης. Η δευτερογενής ανάλυση στοχεύει στην ανάλυση δεδομένων πρωτογενών ερευνών, εξετάζοντας διαφορετικές υποθέσεις και ερωτήματα από αυτά που είχαν τεθεί αρχικά στην διεξαγωγή τους (Καλογεράκη 2011). Τα δεδομένα που χρησιμοποιεί η δευτερογενής ανάλυση προέρχονται από έρευνες μεγάλης κλίμακας οι οποίες έχουν διεξαχθεί από υπηρεσίες και οργανισμούς με εμπειρία στις ποσοτικές έρευνες (Καλογεράκη 2011). Ο μετασχηματισμός των πρωτογενών δεδομένων επιτρέπει την δημιουργία ενός νέου συνόλου δεδομένων τα οποία αποτελούν τις μεταβλητές της ανάλυσης (Κάλλας και Λιναρδής 2004). Στην παρούσα εργασία οι μεταβλητές ανάλυσης οι οποίες έχουν προκύψει από την επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων είναι ο δείκτης ολικής γονιμότητας και η μέση ηλικία τεκνοποίησης.

Τα δεδομένα που έχουν χρησιμοποιηθεί στην παρούσα εργασία προέρχονται από την επίσημη σελίδα της Eurostat. Η Eurostat εδρεύει στο Λουξεμβούργο και αποτελεί την επίσημη στατιστική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος της είναι να παράσχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση στατιστικά μεγέθη σε Ευρωπαϊκό επίπεδο τα οποία επιτρέπουν την σύγκριση μεταξύ χωρών και διακριτών περιοχών (Eurostat). Η ανάλυση περιλαμβάνει δεδομένα για τις γεννήσεις και τον πληθυσμό των αλλοεθνών και γηγενών για τις εξής χώρες Δανία, Σουηδία, Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία και Ελλάδα για το διάστημα πενταετίας 2009 - 2013.

Τα δεδομένα για τις γεννήσεις για κάθε χώρα ξεχωριστά προέρχονται από το δέντρο πλοήγησης δεδομένων της Eurostat και είναι προσβάσιμα επιλέγοντας την κατηγορία πληθυσμός και κοινωνικές καταστάσεις (Population and Social Conditions), στην συνέχεια την υποκατηγορία δημογραφία και μετανάστευση (Demography and Migration), έπειτα την υποκατηγορία γονιμότητα (Fertility) και τέλος επιλέγοντας την βάση δεδομένων η οποία αφορά τις γεννήσεις ζώντων παιδιών με βάση την ηλικία της μητέρας και την υπηκοότητα με κωδικό αρχείου demo_faczc. Τα δεδομένα που αφορούν την γονιμότητα σε εθνικό επίπεδο είναι βασισμένα στην ετήσια συλλογή δημογραφικών δεδομένων στο πεδίο της δημογραφίας η οποία διεξάγεται από την Eurostat. Η πληρότητα των στοιχείων εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των στοιχείων που καταγράφονται από τις στατιστικές υπηρεσίες των διάφορων κρατών (Eurostat 2015). Ο όρος γεννήσεις ζώντων αναφέρεται στις γεννήσεις παιδιών τα οποία έδειξαν οποιοδήποτε σημάδι ζωής (Eurostat 2015).

Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν την γονιμότητα των ανδρών οπότε αυτή δεν αποτελεί μέρος της επεξεργασίας των δεδομένων. Ο όρος υπηκοότητα δηλώνει τον ιδιαίτερο νομικό δεσμό μεταξύ ενός ατόμου και του κράτους, ο οποίος είτε έχει αποκτηθεί την στιγμή της γέννησης του, είτε μέσω της πολιτογράφησης του εφόσον εκφράσει το συγκεκριμένο αίτημα ή το επιλέξει, ή αποκτήσει την υπηκοότητα μέσω της διαδικασίας του γάμου

είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο ο οποίος συμφωνεί με τους νόμους του κράτους (Eurostat 2015). Τα άτομα τα οποία έχουν καταγραφεί ως απάτριδες δεν έχουν συμπεριληφθεί στην παρούσα μελέτη της γονιμότητας χάριν απλούστευσης.

Τα δεδομένα για τον πληθυσμό προέρχονται επίσης από το δέντρο πλοήγησης της βάσης δεδομένων της Eurostat. Η πρόσβαση στα δεδομένα για τις απαιτήσεις της παρούσας εργασίας έγινε μέσω της επιλογής της κατηγορίας πληθυσμός και κοινωνικές καταστάσεις (Population and Social Conditions) έπειτα της υποκατηγορίας πληθυσμός (Population) και το αρχείο που χρησιμοποιήθηκε έχει τον τίτλο πληθυσμός την πρώτη Ιανουαρίου με βάση το φύλο την ηλικία και την εθνικότητα (Population on 1 January by age, sex and broad group of citizenship) και κωδικό αρχείου migr_pop2ctz . Ως πληθυσμός με βάση την υπηκοότητα ορίζεται η σύνθεση του συνήθη μόνιμα διαμένοντος πληθυσμού με βάση τη χώρα υπηκοότητας. Για τις ανάγκες της εργασίας επιλέχθηκαν τα στοιχεία που αφορούν μόνο τον πληθυσμό των γυναικών είτε πρόκειται γι' αυτόν τον γηγενών είτε γι' αυτόν των αλλοδαπών.

3.2 Μετρήσεις

Η επεξεργασία των δεδομένων έχει γίνει στο πρόγραμμα επεξεργασίας λογιστικών φύλλων Excel στο οποίο μπορούν να γίνουν πολύπλοκοι μαθηματικοί υπολογισμοί και γραφήματα. Για να υπολογίσουμε τον ολικό δείκτη γονιμότητας, αρχικά επεξεργάστηκαμε το αρχείο των ζωντανών γεννήσεων με βάση την ηλικία της μητέρας και την υπηκοότητα της. Το εύρος της ηλικίας που χρησιμοποιήσαμε ορίστηκε από τα 15 έως τα 49 έτη εφόσον για στατιστικούς λόγους η περίοδος αναπαραγωγής των γυναικών ορίζεται στα 35 χρόνια με συμβατικά όρια έναρξης την ηλικία των 15 ετών και καταληκτική αυτή των 49 ετών (Τσίμπος 2008). Οι γεννήσεις οι οποίες αφορούν ηλικιακές κατηγορίες μικρότερες των 15 ετών έχουν προστεθεί σε αυτή των 15 ετών ενώ γεννήσεις οι οποίες αφορούν τις ηλικιακές κατηγορίες μεγαλύτερες των 49 ετών έχουν προστεθεί σε αυτή των 49 ετών. Για κάθε έτος ξεχωριστά από το 2009-2013 διαθέτουμε τις γεννήσεις ανά έτος ηλικίας, ενώ στο τέλος έχουμε αθροίσει τις γεννήσεις που αφορούν κάθε

ηλικία ξεχωριστά για να βρούμε το σύνολο των γεννήσεων στο συγκεκριμένο έτος. Η παραπάνω διαδικασία είναι η ίδια τόσο για τις γεννήσεις των γηγενών όσο και για αυτές των αλλοεθνών. Επίσης έχει υπολογιστεί το σύνολο των γεννήσεων των αλλοεθνών και των γηγενών για κάθε ηλικία ξεχωριστά ανά έτος, όπως και το σύνολο των γεννήσεων των δύο ομάδων για κάθε έτος.

Στη συνέχεια επεξεργαστήκαμε το αρχείο που αφορά τον πληθυσμό όπως αυτός έχει καταγραφεί την 1 Ιανουαρίου για κάθε έτος με βάση την ηλικία, το φύλο και την εθνικότητα. Για τις ανάγκες της εργασίας έχει επιλεγεί μόνο ο πληθυσμός των αλλοεθνών και γηγενών γυναικών της κάθε χώρας οι οποίες ανήκουν στο ηλικιακό φάσμα 15-49 ετών. Για να υπολογίσουμε τον μέσο πληθυσμό των αλλοεθνών και των γηγενών για το κάθε ημερολογιακό και ηλικιακό έτος προσθέσαμε τον πληθυσμό της κάθε ηλικιακής κατηγορίας για δύο συνεχόμενα έτη t και $t+1$ και στη συνέχεια τον διαιρέσαμε δια του δύο για να βρούμε τον μέσο πληθυσμό της κάθε ηλικιακής κατηγορίας. Έτσι ο μέσος πληθυσμός για την ηλικία των γυναικών που βρίσκονται στην ηλικία των 15 ετών για την ομάδα των αλλοεθνών το ημερολογιακό έτος t δίνεται από την παρακάτω σχέση.

$$(1) \quad \text{Μέσος πληθυσμός αλλοεθνών ηλικίας 15 ετών για το έτος } t = (\text{Πληθυσμός αλλοεθνών 15 ετών για το έτος } t + \text{Πληθυσμός αλλοεθνών 15 ετών για το έτος } t+1) / 2$$

Για να βρούμε τον συνολικό μέσο πληθυσμό είτε των αλλοεθνών είτε των γηγενών για το κάθε έτος ξεχωριστά αθροίσαμε τους μέσους πληθυσμούς της κάθε ηλικίας για το συγκεκριμένο έτος. Τέλος για να βρούμε τον συνολικό μέσο πληθυσμό για κάθε έτος αρχικά αθροίσαμε τον μέσο πληθυσμό των αλλοεθνών και των γηγενών της κάθε ηλικίας και στη συνέχεια προσθέσαμε τα παραπάνω αποτελέσματα για να βρούμε τον μέσο πληθυσμό κάθε έτους.

3.2.1 Μέτρηση ολικού δείκτη γονιμότητας

Ο ολικός δείκτης γονιμότητας αποτελεί τον πιο διαδεδομένο περιοδικό δείκτη γονιμότητας ο οποίος μετρά τον μέσο αριθμό ζωντανών γεννήσεων τον οποίο κάθε γυναίκα μπορεί να εκπληρώσει εφόσον συμβαδίσει με το δείκτη γονιμότητας μιας συγκεκριμένης περιόδου (Eurostat 2015). Επίσης, ο δείκτης ολικής γονιμότητας ενός συγκεκριμένου έτους είναι ο συνολικός αριθμός των παιδιών που θα γεννηθούν από κάθε γυναίκα εάν αυτή ζήσει έως το τέλος της αναπαραγωγικής ηλικίας και γεννήσει τέτοιο αριθμό παιδιών που να είναι σύμφωνος με τον επικρατών δείκτη γονιμότητας της ηλικίας της (OECD 2013).

Ο δείκτης ολικής γονιμότητας είναι το άθροισμα των ειδικών δεικτών αναπαραγωγικής συμπεριφοράς για κάθε ηλικία ξεχωριστά των γυναικών που διαμένουν σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Ειδικότερα εάν ο αριθμός των γυναικών στην ηλικία των 15 ετών είναι N και n_{15} είναι ο αριθμός των παιδιών που προέρχονται από τις γυναίκες της συγκεκριμένης ηλικίας και f_{15} είναι ο ειδικός δείκτης γονιμότητας στην ηλικία των 15 ετών ο οποίος εκφράζει την τάση προς αναπαραγωγή αυτής της ηλικίας, τότε ο αριθμός των παιδιών που αναμένουμε για τις γυναίκες ηλικίας 15 ετών δίνεται από την παρακάτω σχέση (Μπάγκαβος 2003) :

$$(2) \quad n_{15} = N f_{15}$$

Εάν λάβουμε ως δεδομένο, αφού προκύπτει και από τον ορισμό του δείκτη ολικής γονιμότητας ότι όλες οι γυναίκες από 15-49 ετών θα επιβιώσουν στο διάστημα της αναπαραγωγικής περιόδου τότε ο παραπάνω τύπος μπορεί να λάβει την γενικότερη μορφή:

$$(3) \quad n_x = N f_x$$

Από την παραπάνω σχέση προκύπτει εύλογα ο δείκτης ολικής γονιμότητας ή συνθετικός δείκτης γονιμότητας ή μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα ή συγκυριακός δείκτης γονιμότητας αφού

$$(4) \bar{n} = \sum_{x=15}^{49} n_x \div N = \sum_{x=15}^{49} N f_x \div N = \sum_{x=15}^{49} f_x$$

Συνεπώς για να υπολογίσουμε τον δείκτη ολικής γονιμότητας (ΟΔΓ) τόσο για την κατηγορία των γηγενών όσο και για αυτή των αλλοδαπών αθροίσαμε τους ειδικούς ηλικιακούς δείκτες αναπαραγωγής για κάθε ηλικία (ΕΗΔΑ) σε ένα συγκεκριμένο έτος. Έτσι ΟΔΓ= Σ ΕΗΔΑ όπου οι ειδικοί ηλικιακοί δείκτες αναπαραγωγής για κάθε έτος υπολογίστηκαν ως εξής:

Γεννήσεις χ / Μέσος Πληθυσμός χ

Ο όρος γεννήσεις του χ αναφέρεται στον αριθμό των ζώντων γεννήσεων σε κάθε ηλικία χ και ο μέσος πληθυσμός χ είναι ο αριθμός των γυναικών που διαμένουν σε μία χώρα και βρίσκονται σε μια ηλικία χ . Η ίδια διαδικασία η οποία έχει ως στοχο την έρευνα των ειδικών ηλικιακών δεικτών αναπαραγωγής και στη συνέχεια του δείκτη ολικής γονιμότητας έχει πραγματοποιηθεί και για τις δύο κατηγορίες του δείγματος όπως επίσης και για το σύνολο του μέσου πληθυσμού τα έτη 2009-2013 για τις υπό εξέταση χώρες.

Ο δείκτης ολικής γονιμότητας διαθέτει το πλεονέκτημα, ότι συμπυκνώνει τις πληροφορίες των ειδικών κατά ηλικία δεικτών γονιμότητας σε μία τιμή η οποία είναι ανεξάρτητη από την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού επιτρέποντας συγκρίσεις, και δεν πρέπει να συγχέεται με τον γενικό δείκτη γονιμότητας ο οποίος εξαρτάται από την ηλικιακή δομή του πληθυσμού και προκύπτει από τη διαίρεση του αριθμού των γεννήσεων για ένα συγκεκριμένο έτος με τον μέσο πληθυσμό των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας για το ίδιο έτος (Μπάγκαβος 2003 ; Τσίμπος 2008). Για να υπολογίσουμε την συμβολή του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας υπολογίσαμε την καθαρή διαφορά που προκύπτει από τον συνολικό δείκτη γονιμότητας – τον ολικό δείκτη γονιμότητας των γηγενών. Η μετατροπή της καθαρής διαφοράς σε ποσοστό επί του συνολικού δείκτη γονιμότητας, συνιστά την ποσοστιαία συμβολή των αλλοεθνών στα συνολικά επίπεδα γονιμότητας για μια χώρα. Ο τρόπος υπολογισμού της συμβολής του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών που έχουμε ακολουθήσει είναι αυτός που προτείνεται από τον Sobotka (Sobotka 2008; Sobotka 2008).

3.2.2 Μέτρηση μέσης ηλικίας τεκνοποίησης

Εχοντας υπολογίσει τον ολικό δείκτη γονιμότητας θελήσαμε να βρούμε την μέση ηλικία τεκνοποίησης για τις αλλοεθνείς γυναίκες και τις γηγενείς ώστε να συγκρίνουμε τα μεγέθη. Ο δείκτης της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης υπολογίζει την μέση ηλικία των γυναικών που τεκνοποιούν κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου έτους. Για να υπολογίσουμε την μέση ηλικία τεκνοποίησης αρχικά πολλαπλασιάσαμε την ηλικία x με τον αντίστοιχο ειδικό δείκτη ηλικιακής αναπαραγωγής f_x για τις δύο κατηγορίες του δείγματος ανά έτος και για όλες τις υπό εξέταση χώρες. Στην συνέχεια αθροίσαμε τα παραπάνω αποτελέσματα για κάθε κατηγορία ξεχωριστά και για κάθε έτος και έπειτα διαιρέσαμε τον αριθμό που προέκυψε με τον δείκτη ολικής γονιμότητας του συγκεκριμένου έτους. Ο υπολογισμός της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης μπορεί να πάρει την παρακάτω μορφή:

$$(5) \quad \bar{x} = \sum_{x=15}^{49} x * n_x \div \sum_{x=15}^{49} n_x = \sum_{x=15}^{49} x * f_x \div \sum_{x=15}^{49} f_x$$

Γενικότερα όπως φαίνεται και απο τον παραπάνω τύπο υπολογισμού της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης, αυτός επηρεάζεται απο τον δείκτη ολικής γονιμότητας. Χαμηλότεροι δείκτες γονιμότητας υποδεικνύουν μεγαλύτερη τιμή για την μέση ηλικία τεκνοποίησης.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τους χαμηλούς δείκτες ολικής γονιμότητας στην Ευρώπη ευθύνεται σε κάποιο βαθμό και η απόφαση των γονέων να καθυστερήσουν την απόκτηση παιδιών γεγονός που υποδεικνύει υψηλότερη μέση ηλικία τεκνοποίησης (European Comission 2013).

3.2.3 Περιορισμοί

Η επιλογή της μεθοδολογίας της παρούσας εργασίας σκοπεύει σε μια πρώτη αποτύπωση της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς των μεταναστών καθώς και της σύγκρισης αυτής, με αυτήν των γηγενών μέσω της μέτρησης του δείκτη ολικής γονιμότητας και της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης. Η χρονική περίοδος για την οποία επεξεργαστήκαμε τα αρχεία των δεδομένων της Eurostat αφορά την πενταετία 2009-2013, καθώς για τις υπό εξέταση χώρες υπήρχαν διαθέσιμα επαρκή στοιχεία για τις γεννήσεις και τον πληθυσμό για τα συγκεκριμένα έτη. Η μελέτη και η σύγκριση των μεγεθών που εξετάζονται σε αυτή την εργασία προϋποθέτουν μια πιο ευρεία χρονική περίοδο ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Για τον λόγο αυτό η συγκεκριμένη εργασία υποδηλώνει κάποιες τάσεις, οι οποίες μπορεί να υπάρχουν τόσο στην αναπαραγωγική συμπεριφορά όσο και στη μέση ηλικία τεκνοποίησης για τις δύο κατηγορίες του γυναικείου πληθυσμού των υπό εξέταση χωρών.

Από τον πληθυσμό έχουν εξαιρεθεί οι άνδρες, καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία που να επιτρέπουν τον υπολογισμό του δείκτη ολικής γονιμότητας και της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης. Γενικότερα σπάνια λαμβάνεται υπ' όψιν ο δείκτης ολικής γονιμότητας των ανδρών αν και υπάρχουν έρευνες οι οποίες έχουν ασχοληθεί με την γονιμότητα των ανδρών σύμφωνα με την ηλικία (Anderson 2015). Η δυσκολία του

υπολογισμού του ανδρικού δείκτη ολικής γονιμότητας οφείλεται κυρίως στα ασαφή όρια της ηλικίας τεκνοποίησης και στην αδύναμια ορισμένες φορές απόδειξης της πατρότητας (Anderson 2015).

Ο πληθυσμός των γυναικών που ανήκουν στην κατηγορία των μεταναστών έχει οριστεί με κριτήριο την υπηκοότητα. Το δείγμα χωρίζεται σε δύο κατηγορίες οι οποίες είναι οι γυναίκες που διαθέτουν την υπηκοότητα της υπό εξέταση χώρας και χαρακτηρίζονται ως γηγενείς και οι γυναίκες που διαθέτουν άλλη υπηκοότητα από αυτή της υπό εξέταση χώρας και χαρακτηρίζονται ως αλλοεθνείς. Η κατηγοριοποίηση αυτή δεν δίνει πληροφορίες για την χώρα προέλευσης και έτσι δεν μπορούν να μελετηθούν τα αναπαραγωγικά πρότυπα, τα οποία υπάρχουν στην χώρα καταγωγής των αλλοεθνών, και συνεπώς το μέγεθος της επιρροής των αναπαραγωγικών προτύπων στη χώρα εγκατάστασης. Η επιλογή διαχωρισμού με κριτήριο την χώρα προέλευσης ίσως επιτρέπει μια πιο διεξοδική ανάλυση, η οποία δεν ήταν δυνατή στη παρούσα εργασία, λόγω αδυναμίας πρόσβασης στα συγκεκριμένα δεδομένα.

Επίσης οι στατιστικές αρχές των διαφόρων χωρών χρησιμοποιούν διαφορετικούς ορισμούς για την έννοια του όρου μετανάστης. Οι πιο κοινές κατηγοριοποιήσεις είναι αυτές της χώρας γέννησεως και της διαφορετικής υπηκοότητας. Η χρήση της κατηγορίας της διαφορετικής υπηκοότητας αποδυνκνείται προβληματική στα στοιχεία που διαθέτουν οι χώρες για τον αριθμό των μεταναστών αφού η μέτρηση του εξαρτάται συνήθως από την εθνική νομοθεσία που ισχύει για την υπηκοότητα και δεν ανταποκρίνεται συνήθως στο πραγματικό μέγεθος των μεταναστευτικών ροών (Sobotka 2008).

Η παρούσα εργασία όπως αναφέρθηκε και παραπάνω αποτελεί μια προσπάθεια

αποτύπωσης των αναπαραγωγικών τάσεων του γηγενούς και αλλοεθνούς πληθυσμού για τις χώρες που εξετάζονται ενώ μια πιο διεξοδική παρουσίαση θα πρέπει να λάβει υπ όψιν τους παραπάνω περιορισμούς. Η επίλυση των παραπάνω θεμάτων θα αποτελέσει αντικείμενο επόμενης μελέτης.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι πίνακες 1, 2, 3 παρουσιάζουν μια συνολική εικόνα του δείκτη ολικής γονιμότητας για τους γηγενείς και τους αλλοεθνείς μεταξύ των ετών 2009-2013 για τις χώρες του νότου Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία αντίστοιχα βάσει υπολογισμών. Η συμβολή του δείκτη ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας εξαρτάται από το επίπεδο γονιμότητας τους για κάθε έτος ξεχωριστά καθώς και από τη μείωση του δείκτη ολικής γονιμότητάς τους διαχρονικά.

Πίνακας 1 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ελλάδα σύμφωνα με την υπηκοότητα 2009-2013

Εθνικότητα	Έτος					Διαφορά
	2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
(1) Γηγενείς	1,38	1,36	1,29	1,28	1,25	-0,13

(2)Αλλοεθνείς	2,33	2,34	2,14	1,84	1,65	-0,68
(3) Σύνολο	1,50	1,48	1,40	1,34	1,29	-0,21
(4) (3) - (1)	0,12	0,12	0,11	0,06	0,04	-0,08
(5) Ποσοστό	+8,00	+8,10	+7,80	+4,50	+3,10	-4,90

Σημείωση: Το (5) αναφέρεται στην συμβολή των αλλοεθνών % στον ολικό δείκτη γονιμότητας. Ο υπολογισμός έχει προκύψει από τη μετατροπή του (4) σε ποσοστό επί του (3) δηλαδή του συνολικού ολικού δείκτη γονιμότητας.

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 2 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ιταλία σύμφωνα με την υπηκοότητα, 2009-2013

Εθνικότητα	Έτος					Διαφορά
	2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
(1) Γηγενείς	1,33	1,34	1,31	1,32	1,29	-0,04
(2) Αλλοεθνείς	2,55	2,42	2,36	2,32	2,09	-0,46
(3) Σύνολο	1,45	1,46	1,44	1,43	1,39	-0,06
(4) (3) - (1)	0,12	0,12	0,13	0,11	0,1	-0,02
(5) Ποσοστό	+8,20	+8,20	+9,00	+7,60	+7,10	-1,00

Σημείωση: Το (5) αναφέρεται στην συμβολή των αλλοεθνών % στον ολικό δείκτη γονιμότητας. Ο υπολογισμός έχει προκύψει από τη μετατροπή του (4) σε ποσοστό επί του (3) δηλαδή του συνολικού ολικού δείκτη γονιμότητας.

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 3 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Ισπανία σύμφωνα με την υπηκοότητα 2009-2013

Εθνικότητα	Έτος					Διαφορά
	2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
(1) Γηγενείς	1,31	1,30	1,29	1,27	1,23	-0,08
(2) Αλλοεθνείς	1,70	1,68	1,58	1,55	1,52	-0,18
(3) Σύνολο	1,38	1,37	1,34	1,32	1,27	-0,11
(4) (3) - (1)	0,07	0,07	0,05	0,05	0,04	-0,03
(5) Ποσοστό	+5,00	+5,00	+3,70	+3,70	+3,10	-1,90

Σημείωση: Το (5) αναφέρεται στην συμβολή των αλλοεθνών % στον ολικό δείκτη γονιμότητας. Ο υπολογισμός έχει προκύψει από τη μετατροπή του (4) σε ποσοστό επί του (3) δηλαδή του συνολικού ολικού δείκτη γονιμότητας.

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Όπως παρατηρούμε από τους παραπάνω πίνακες ο δείκτης ολικής γονιμότητας των γηγενών παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα για τις τρεις αυτές χώρες μικρότερα του 1.3, για τα έτη 2011- 2013 γεγονός που τις κατατάσσει στις χώρες με εξαιρετικά χαμηλή γονιμότητα. Επίσης ο ολικός δείκτης γονιμότητας των γηγενών παρουσιάζει πτώση από το 2009 έως το τέλος της περιόδου σε όλες τις περιπτώσεις των χωρών με πιο αξιοσημείωτη αυτή της Ελλάδας. Ο δείκτης ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών φθίνει διαχρονικά σε όλες τις περιπτώσεις, ωστόσο στην Ελλάδα παρατηρείται μεγαλύτερη πτώση από αυτή των άλλων χωρών (-0,68 Ελλάδα, -0,46 Ιταλία,-0,18 Ισπανία). Ο

δείκτης ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών είναι εμφανώς υψηλότερος όταν συγκριθεί με αυτόν των γηγενών για όλες τις χώρες καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου.

Ο δείκτης γονιμότητας των αλλοδαπών μειώνεται διαχρονικά για όλες τις χώρες και δείχνει την τάση να πλησιάζει τον δείκτη ολικής γονιμότητας των γηγενών. Το παραπάνω είναι πιο εμφανές για την Ελλάδα και την Ισπανία και λιγότερο για την Ιταλία. Η συμβολή του δείκτη ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών στον ολικό δείκτη γονιμότητας είναι μικρή ωστόσο υπαρκτή. Η συμβολή αυτή μειώνεται διαχρονικά σε όλες τις χώρες ως λογικό επακόλουθο της μείωσης του δείκτη ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών σε όλες τις περιπτώσεις.

Στους πίνακες 4, 5, 6 παρουσιάζονται οι απόλυτοι αριθμοί των γεννήσεων καθώς και τα ποσοστά των γεννήσεων επί του συνόλου των γεννήσεων για τις δύο κατηγορίες γυναικών στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Ισπανία αντίστοιχα.

Πίνακας 4 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επί των γεννήσεων στη Ελλάδα με βάση την υπηκοότητα

Υπηκοότητα		Έτος					
		2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
Ελληνική	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	95637	93192	87426	84851	80927	-14710
	% γεννήσεων επι του συνόλου	81,09	81,2	82,15	84,54	85,98	4,89
Άλλη	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	22296	21574	19002	15520	13194	-9102
	% γεννήσεων επι του συνόλου	18,91	18,8	17,85	15,46	14,01	-4,9
Σύνολο	Αριθμός γεννήσεων	117933	114766	106428	100371	94121	-23812

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 5 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στη
Ιταλία με βάση την υπηκοότητα

Υπηκοότητα		Έτος					
		2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
Ιταλική	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	471544	462632	446133	432577	415488	-56056
	% γεννήσεων επι του συνόλου	82,9	82,3	81,6	80,9	80,7	-2,1
Άλλη	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	97313	99312	100474	101609	98803	1490
	% γεννήσεων επι του συνόλου	17,1	17,6	18,3	19,0	19,2	2,1
Σύνολο	Αριθμός	568857	561944	546607	534186	514291	-54566

γεννήσεων

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 6 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επί των γεννήσεων στην Ισπανία με βάση την υπηκοότητα

Υπηκοότητα		Έτος					
		2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
Ισπανική	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	392245	386407	379696	366416	346373	-45872
	% γεννήσεων επί του συνόλου	79,4	79,6	80,6	81,0	81,6	2,16
Άλλη	Απόλυτος αριθμός	101472	98845	90837	85857	78067	-23405

	γεννήσεων						
	%	20,5	20,3	19,3	18,9	18,3	-21,6
	γεννήσεων επι του συνόλου						
Σύνολο	Αριθμός γεννήσεων	493717	485252	470533	452273	424440	-69277

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Οι πληροφορίες που μας παρέχουν οι παραπάνω πίνακες παρουσιάζουν τη μείωση των γεννήσεων των αλλοεθνών στην περίπτωση της Ελλάδας και της Ισπανίας. Στην Ιταλία οι γεννήσεις των αλλοεθνών γυναικών γνωρίζουν μια σχετική αύξηση. Η συμβολή των αλλοεθνών παρουσιάζεται πιο σημαντική όταν εξετάζουμε το ποσοστό των γεννήσεων επί του συνολικού αριθμού των γεννήσεων από όταν εξετάζουμε την συμβολή αυτή μετρώντας τον δείκτη ολικής γονιμότητας.

Στους πίνακες 7 και 8 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον δείκτη ολικής γονιμότητας των γηγενών και των αλλοδαπών για τις χώρες Δανία και Σουηδία αντίστοιχα.

Πίνακας 7 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Δανία σύμφωνα με την υπηκοότητα, 2009-2013

Εθνικότητα	Έτος					Διαφορά							
	2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009							
							(1) Γηγενείς	1,91	1,94	1,81	1,79	1,71	-0,2

(2) Αλλοεθνείς	1,95	1,97	1,85	1,80	1,78	-0,17
(3) Σύνολο	1,89	1,92	1,79	1,76	1,69	-0,2
(4) (3) - (1)	0,02	0,02	0,02	0,03	0,02	0,00

(5) Ποσοστό +1,00 +1,00 +1.10 +1,70 +1,10 0,01

Σημείωση: Το (5) αναφέρεται στην συμβολή των αλλοεθνών % στον ολικό δείκτη γονιμότητας. Ο υπολογισμός έχει προκύψει από τη μετατροπή του (4) σε ποσοστό επί του (3) δηλαδή του συνολικού ολικού δείκτη γονιμότητας.

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 8 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Σουηδία σύμφωνα με την υπηκοότητα 2009-2013

Εθνικότητα	Έτος					Διαφορά
	2009	2010	2011	2012	2013	
						2013-2009

(1) Γηγενείς	1,84	1,86	1,88	1,92	1,82	-0,02
(2) Αλλοεθνείς	2,44	2,49	2,4	2,38	2,39	-0,05
(3) Σύνολο	1,93	1,98	1,89	1,9	1,88	-0,05
(4) (3) - (1)	0,09	0,12	0,01	0,02	0,06	-0,03
(5) Ποσοστό	+4,60	+6,00	+0,50	+1,00	+3,00	-1,60

Σημείωση: Το (5) αναφέρεται στην συμβολή των αλλοεθνών % στον ολικό δείκτη γονιμότητας. Ο υπολογισμός έχει προκύψει από τη μετατροπή του (4) σε ποσοστό επί του (3) δηλαδή του συνολικού ολικού δείκτη γονιμότητας.

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Όπως παρατηρούμε από τους παραπάνω πίνακες ο ολικός δείκτης γονιμότητας των γηγενών και για τις δύο χώρες είναι μεγαλύτερος του 1.5 για όλα τα υπό εξέταση έτη, συνεπώς και οι δύο περιπτώσεις κατατάσσονται στην κατηγορία των χωρών με μετρίως χαμηλή γονιμότητα. Ο δείκτης γονιμότητας τόσο των γηγενών όσο και των αλλοεθνών μειώνεται διαχρονικά, ωστόσο στη Δανία η μείωση του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών είναι μικρότερη από αυτή των γηγενών. Ο συνολικός δείκτης γονιμότητας φθίνει και για τις δύο χώρες ωστόσο στη Δανία η μείωση παρατηρείται πιο έντονη. Η συμβολή του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας είναι αρκετά μικρή, ενώ παρουσιάζει σχετική σταθερότητα στην περίπτωση της Δανίας. Ο δείκτης ολικής γονιμότητας των αλλοδαπών σχεδόν ταυτίζεται διαχρονικά με τον ολικό δείκτη γονιμότητας των γηγενών στη περίπτωση της Δανίας. Στη Σουηδία ο δείκτης ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών παραμένει σταθερά υψηλότερος από αυτόν των γηγενών, αν και παρουσιάζει μια μικρή κάμψη με την πάροδο των ετών.

Στους πίνακες 9 και 10 παρουσιάζονται οι απόλυτοι αριθμοί των γεννήσεων για τους γηγενείς και τους αλλοεθνείς, καθώς και τα ποσοστά των γεννήσεων επί του συνόλου των γεννήσεων για κάθε μία από τις δύο κατηγορίες διαχρονικά, για τη Δανία και τη Σουηδία αντίστοιχα.

Πίνακας 9 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επί των γεννήσεων στην

Δανία με βάση την υπηκοότητα

Υπηκοότητα		Έτος					
		2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
Δανέζικη	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	56099	56224	51944	50731	48338	-7761
	% γεννήσεων επι του συνόλου	89,3	88,6	88,0	87,5	86,6	-2,68
Άλλη	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	6719	7187	7054	7185	7462	743
	% γεννήσεων επι του συνόλου	10,7	11,3	11,9	12,4	13,3	2,68
Σύνολο	Αριθμός γεννήσεων	62818	63411	58998	57916	55800	-7018

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Πίνακας 10 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επι των γεννήσεων στη Σουηδία με βάση την υπηκοότητα

Υπηκοότητα		Έτος					
		2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
Σουηδική	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	96910	99367	95399	96430	96323	-587
	% γεννήσεων επι του συνόλου	87,2	86,4	85,8	85,6	85,2	-1,99
Άλλη	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	14196	15601	15737	16159	16691	2495
	% γεννήσεων επι του συνόλου	12,7	13,5	14,1	14,3	14,7	1,99
Σύνολο	Αριθμός γεννήσεων	111106	114968	111136	112589	113014	1908

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Όπως παρατηρούμε από τους παραπάνω πίνακες οι απόλυτοι αριθμοί των γεννήσεων των αλλοεθνών γυναικών έχουν αυξηθεί και για τις δύο χώρες, ενώ αντίθετα οι απόλυτοι αριθμοί των γεννήσεων των γηγενών έχουν μειωθεί. Στη Δανία ο απόλυτος αριθμός του συνόλου των γεννήσεων έχει

μειωθεί, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη μείωση των γεννήσεων των γηγενών. Αντίθετα στη Σουηδία ο συνολικός αριθμός των γεννήσεων έχει αυξηθεί λόγω της αύξησης του αριθμού των γεννήσεων των αλλοεθνών.

Στον πίνακα 11 παρουσιάζεται η πορεία του δείκτη ολικής γονιμότητας των γηγενών και των αλλοεθνών για την περίπτωση της Γερμανίας.

Πίνακας 11 Ολικός Δείκτης Γονιμότητας στην Γερμανία σύμφωνα με την υπηκοότητα, 2009-2013

Εθνικότητα	Έτος					Διαφορά
	2009	2010	2011	2012	2013	2013-2009
(1) Γηγενείς	1,33	1,36	1,33	1,36	1,36	0,03
(2) Αλλοεθνείς	1,56	1,6	1,57	1,57	1,68	0,12
(3) Σύνολο	1,36	1,39	1,36	1,38	1,40	0,04
(4) (3) - (1)	0,03	0,03	0,03	0,02	0,04	0,01
(5) Ποσοστό	+2,20	+2,10	+2,20	+1,40	+2,80	+0,60

Σημείωση: Το (5) αναφέρεται στην συμβολή των αλλοεθνών % στον ολικό δείκτη γονιμότητας. Ο υπολογισμός έχει προκύψει από τη μετατροπή του (4) σε ποσοστό επί του (3) δηλαδή του συνολικού ολικού δείκτη γονιμότητας.

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 11 ο συνολικός ολικός δείκτης γονιμότητας για την περίπτωση της Γερμανίας, είναι αρκετά χαμηλότερος από αυτόν των δύο σκανδιναβικών χωρών που εξετάσαμε παραπάνω και σχετικά υψηλότερος από τον συνολικό ολικό δείκτη γονιμότητας των χωρών του

νότου. Ο δείκτης ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών αυξάνεται εντονότερα απο αυτόν των γηγενών διαχρονικά. Ωστόσο, αν και σύμφωνα με την διαχρονική τιμή του συνολικού δείκτη ολικής γονιμότητας τα αναπαραγωγικά πρότυπα της Γερμανίας συμφωνούν με αυτά της Νότιας Ευρώπης παρατηρούνται δύο σημαντικές διαφορές. Αρχικά, αντίθετα με ότι συμβαίνει στις χώρες του Νότου, ο συνολικός δείκτης ολικής γονιμότητας καταφέρει και αυξάνεται διαχρονικά. Επιπρόσθετα, ο δείκτης γονιμότητας των αλλοεθνών βρίσκεται εξαρχής σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά των αλλοεθνών της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Ισπανίας. Η συμβολή του ολικού δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στη βελτίωση του συνολικού δείκτη ολικής γονιμότητας είναι πιο έντονη για το έτος 2013.

Πίνακας 12 Απόλυτος αριθμός γεννήσεων και ποσοστά επί των γεννήσεων στη Γερμανία με βάση την υπηκοότητα

Υπηκοότητα		Έτος					
		2009	2010	2011	2012	2013	2009-20013
Γερμανική	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	553297	564268	550128	558582	562014	8717
	% γεννήσεων επι του συνόλου	83,23	83,28	83,07	82,59	82,46	-0,77
Άλλη	Απόλυτος αριθμός γεννήσεων	111457	113261	112119	114524	119535	8078
	% γεννήσεων	16,77	16,72	16,93	17,01	17,54	0,77

επι του
συνόλου

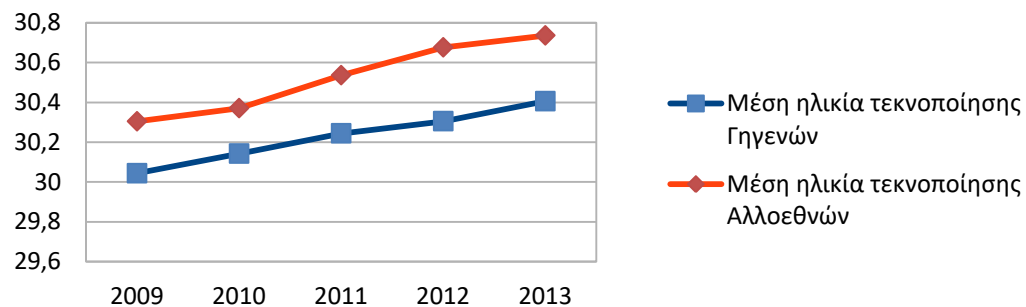
Σύνολο	664754	677529	662247	673106	681549	16795
--------	--------	--------	--------	--------	--------	-------

Πηγή: Υπολογισμοί από στοιχεία της Eurostat

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 12 οι γεννήσεις στο σύνολό τους αυξάνονται διαχρονικά. Επίσης οι γεννήσεις και για τις γηγενείς και για τις αλλοεθνείς αυξάνονται με την πάροδο των ετών, όμως το ποσοστό των γεννήσεων των αλλοεθνών επί του συνόλου των γεννήσεων αυξάνεται, ενώ αυτό των γηγενών μειώνεται.

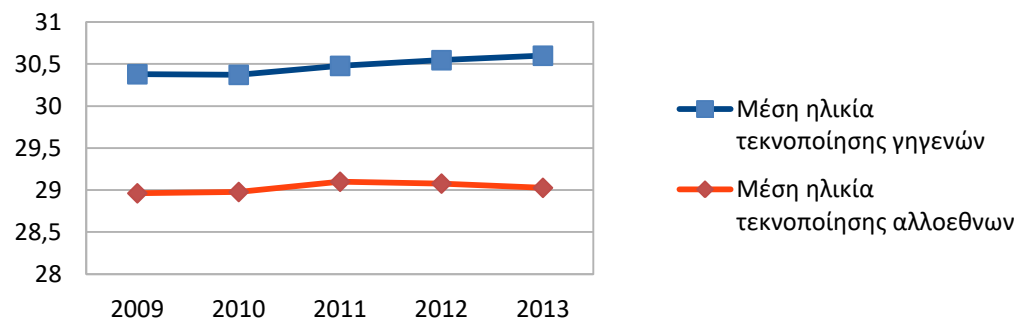
Στη συνέχεια παρατίθενται τα διαγράμματα τα οποία απεικονίζουν τη μέση ηλικία τεκνοποίησης των γηγενών και των αλλοεθνών για κάθε χώρα ξεχωριστά στη διάρκεια της πεντετίας 2009-2013.

Διάγραμμα 1 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για τη Δανία

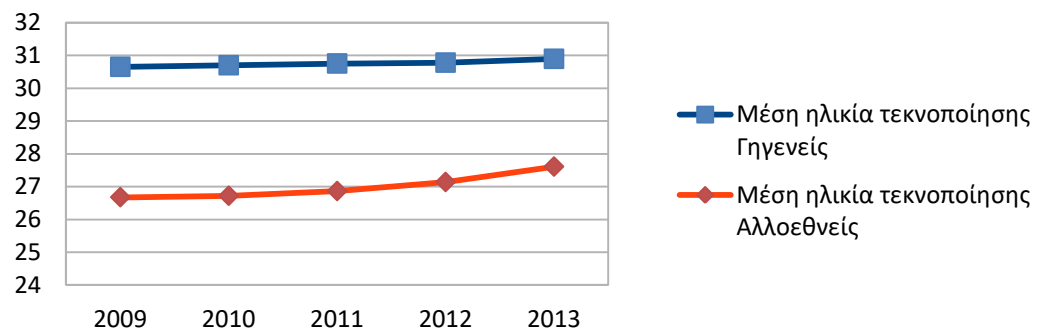
Πηγή : Επεξεργασία από Eurostat

Διάγραμμα 2 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για τη Σουηδία

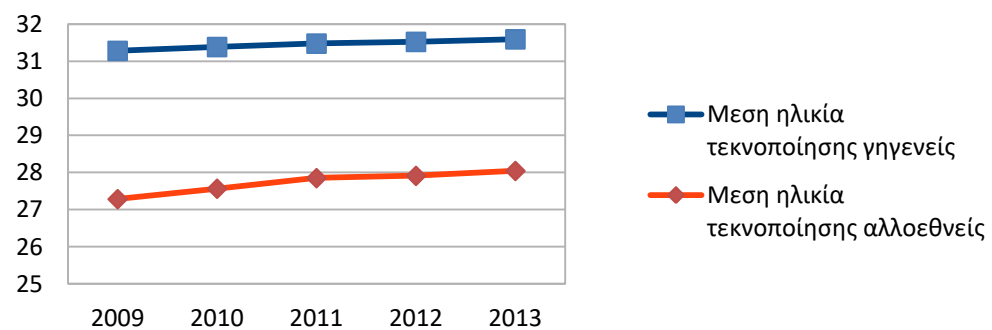
Πηγή : Επεξεργασία από Eurostat

Διάγραμμα 3 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για την Ελλάδα

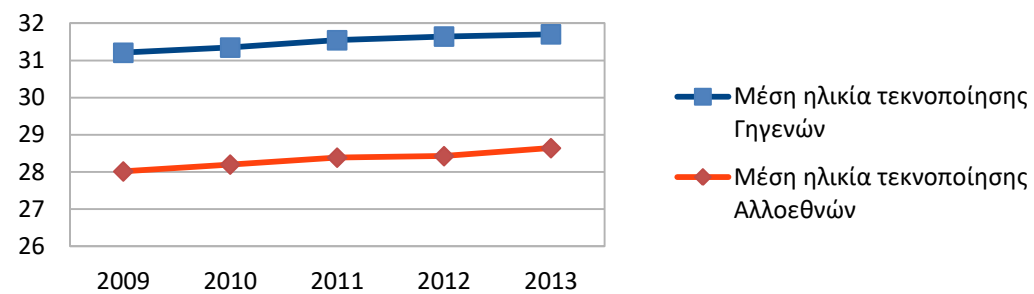
Πηγή: Επεξεργασία από Eurostat

Διάγραμμα 4 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για την Ιταλία

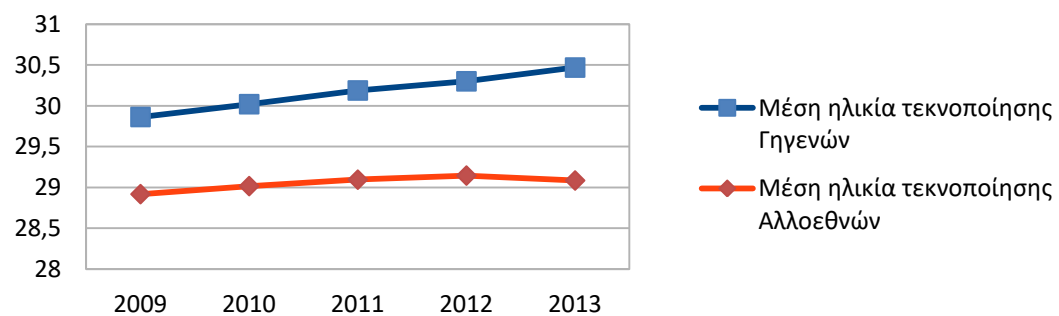
Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων από Eurostat

Διάγραμμα 5 Μέση ηλικία τεκνοποίησης για την Ισπανία

Πηγή : Επεξεργασία δεδομένων από Eurostat

Διάγραμμα 6 Μέση ηλικία τεκνοποίησης Γερμανία

Πηγή : Επεξεργασία δεδομένων από Eurostat

Όπως παρατηρούμε από τα παραπάνω διαγράμματα, η μέση ηλικία τεκνοποίησης των γηγενών ξεπερνάει τη μέση ηλικία τεκνοποίησης των αλλοεθνών για όλες τις χώρες, εκτός από την περίπτωση της Δανίας όπου είναι ελαφρώς υψηλότερη. Η μέση ηλικία τεκνοποίησης των αλλοεθνών είναι για όλες τις περιπτώσεις εκτός της Δανίας μικρότερη από τριάντα έτη, με τις μικρότερες ηλικίες τεκνοποίησης των αλλοεθνών να παρατηρούνται στην περίπτωση της Ελλάδας. Γενικότερα παρατηρείται μια σχετική αύξηση στη μέση ηλικία τεκνοποίησης τόσο των αλλοδαπών όσο και των γηγενών. Οι μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των μέσων ηλικιών τεκνοποίησης παρατηρούνται στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου δηλαδή στην Ελλάδα, την Ισπανία και την Ιταλία. Η χώρα με την υψηλότερη μέση ηλικία τεκνοποίησης όσον αφορά την κατηγορία των γηγενών για το έτος 2013 είναι η Ισπανία με 31,71 έτη. Η χώρα με την υψηλότερη μέση ηλικία τεκνοποίησης στην κατηγορία των αλλοεθνών για το έτος 2013 είναι η Δανία με 30,74 έτη.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 Σύγκριση του δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών και του δείκτη γονιμότητας γηγενών

Εξετάζοντας τον δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών συγκριτικά με αυτόν των γηγενών, παρατηρούμε πως αυτός τείνει διαχρονικά να συγκλίνει με τον δείκτη ολικής γονιμότητας των γηγενών για όλες τις περιπτώσεις των χωρών που εξετάζουμε. Ένα τέτοιο συμπέρασμα οδηγεί στην ισχυροποίηση της θεωρίας της προσαρμογής, ωστόσο η έλλειψη στοιχείων σχετικά με την προέλευση των μεταναστών και την χρονική περίοδο εγκατάστασής τους δεν μας επιτρέπει να εξαγάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για την απόρριψη των υπόλοιπων υποθέσεων που ισχύουν για την αναπαραγωγική συμπεριφορά (Van Landschoot, Van Bavel & A.G. de Valk 2014).

Οι υπό εξέταση χώρες διαφέρουν χαρακτηριστικά ως προς τον τρόπο προέλευσης των μεταναστών που εγκαθίστανται σε αυτές. Οι χώρες της Νότιας Ευρώπης έχουν γνωρίσει σημαντικές αλλαγές στον όγκο των μεταναστευτικών τους ροών. Η Ιταλία, η Ισπανία και η Ελλάδα έχουν προσελκύσει μεταναστευτικά ρεύματα ατόμων που προέρχονται από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, γεγονός στο οποίο συνέβαλε η κατάρρευση των χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ (Tsimbos 2008; Christos Bagavos, Cleon Tsimbos & Georgia Verropoulou 2008; Mussino & Strozza 2012), ενώ τα τελευταία χρόνια αποτελούν χώρες προσέλευσης μεταναστών από τις χώρες της αφρικανικής ηπείρου και της Ασίας. Αυτό έχει ως

αποτέλεσμα την ευρύτερη ετερογένεια των μεταναστευτικών πληθυσμών, η οποία είναι πολύ πιο έντονη από αυτή που παρατηρείται στις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης (Gabrielli, Paterno & Strozza 2007).

Ο χαρακτήρας της μετανάστευσης στις σκανδιναβικές χώρες και συνεπώς η χώρα προέλευσης των μεταναστών διαφέρει από αυτόν της Νότιας Ευρώπης. Συγκεκριμένα για τη Σουηδία μπορούμε να διακρίνουμε δύο περιόδους. Η πρώτη διαρκεί από το τέλος του Β παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τις αρχές του 1970 και χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία της μετανάστευσης η οποία έχει ως σκοπό την εύρεση εργασίας, ενώ η δεύτερη φάση που εκκινεί από το 1970 και έπειτα, χαρακτηρίζεται από την εγκατάσταση κυρίως προσφύγων και ατόμων που μεταναστεύουν στη Σουηδία για λόγους οικογενειακής επανένωσης (Bengtsson, Lundh & Scott 2005). Η αλλαγή του μεταναστευτικού μοντέλου από την προσέλκυση οικονομικών μεταναστών, στην προσέλκυση προσφύγων εμπερικλείει μια αλλαγή στην σύνθεση των χωρών προέλευσης (Bengtsson, Lundh & Scott 2005) και συνεπώς και στα αναπαραγωγικά πρότυπα των μεταναστών.

Ο χαρακτήρας της μεταναστευτικής ιστορίας της Δανίας δεν διαφέρει από αυτόν της Σουηδίας. Η μετανάστευση στη Δανία αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο καθώς πριν το 1960 οι ελάχιστοι αλλοδαποί που διέμεναν στο εσωτερικό της προέρχονταν αποκλειστικά από τις σκανδιναβικές χώρες, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ από το 1960 έως το 1974 η εισροή μεταναστών οφειλόταν κυρίως στην ανάγκη για κάλυψη των ελλείψεων σε εργατικό δυναμικό (Roseveare & Jorgensen 2004). Ωστόσο, από το 1985 η Δανία αποτελεί προορισμό για έναν μεγάλο αριθμό προσφύγων και αιτούντων άσυλο, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί ο αριθμός των ατόμων που εισέρχονται στη χώρα για λόγους οικογενειακής επανένωσης (Roseveare & Jorgensen 2004).

Η περίπτωση της Γερμανίας δεν διαφέρει σημαντικά από τις σκανδιναβικές χώρες αφού κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950 και 1960 προσέλκυε οικονομικούς μετανάστες ενώ από το 1980 και μετά αποτελεί τόπο προσέλευσης προσφύγων, ωστόσο ο όγκος των μεταναστευτικών ροών είναι σημαντικά μεγαλύτερος από αυτόν της Δανίας και της Σουηδίας (Bauer, Dietz Zimmerman & Zwintz 2005).

Παρατηρούμε πως η προέλευση των μεταναστευτικών πληθυσμών θα πρέπει να μελετηθεί καθώς διαφορετικά αναπαραγωγικά πρότυπα επικρατούν σε κάθε χώρα. Η υπόθεση της κοινωνικοποίησης όπως επίσης και η θεωρία της αναστάτωσης δεν μπορεί να ελεγχθεί αν δεν υπάρχουν στοιχεία για τη χώρα προέλευσης. Η υπόθεση της οικογενειακής επανένωσης μπορεί να ελεγχθεί εφόσον διαθέτουμε στοιχεία για το έτος εγκατάστασης (Toulemon 2004).

5.2 Η συμβολή του δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας

Σχετικά με την συμβολή του δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στην αύξηση του συνολικού δείκτη γονιμότητας παρατηρούμε ότι αυτή ενώ υπάρχει είναι σχετικά μικρή. Το ποσοστό της επιρροής των μεταναστών στα εξεταζόμενα πρότυπα γονιμότητας διαφαίνεται σχετικά χαμηλό αν και σε όλες τις περιπτώσεις ο ολικός δείκτης γονιμότητας των μεταναστών είναι υψηλότερος από τον ολικό δείκτη γονιμότητας των γηγενών. Τα υψηλότερα επίπεδα γονιμότητας των αλλοεθνών συγκριτικά με αυτά των γηγενών για τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες επιβεβαιώνονται από την υπάρχουσα βιβλιογραφία (Sobotka 2008; Coleman 2006; Haug, Compton, and Courbage 2002 όπως αναφέρονται στους Goldstein, Sobotka & Jasilioniene 2009). Στις έξι περιπτώσεις των χωρών που εξετάστηκαν, η γονιμότητα των αλλοεθνών επιδρά ασθενώς αυξητικά στον συνολικό δείκτη γονιμότητας. Ο συνολικός δείκτης ολικής γονιμότητας επηρεάζεται περισσότερο όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά μεταξύ του δείκτη ολικής γονιμότητας των γηγενών και του δείκτη ολικής γονιμότητας των αλλοεθνών (Ελλάδα, Ιταλία). Όσο υψηλότερα είναι τα επίπεδα γονιμότητας των αλλοεθνών και όσο χαμηλότερα είναι τα επίπεδα γονιμότητας των γηγενών για ένα συγκεκριμένο έτος τόσο μεγαλύτερη η θετική επιρροή του δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στο συνολικό δείκτη γονιμότητας.

Σε όλες τις περιπτώσεις παρατηρούμε μείωση της θετικής επιρροής του δείκτη γονιμότητας των αλλοεθνών στον συνολικό δείκτη γονιμότητας εκτός από τη Γερμανία όπου η συμβολή του αυξάνεται διαχρονικά. Όταν εξετάζουμε την συμβολή των μεταναστών στη συνολική γονιμότητα με βάση τον αριθμό των γεννήσεων αυτή φαίνεται πιο ουσιαστική για όλες τις περιπτώσεις. Η μελέτη του αριθμού των γεννήσεων των μεταναστών αποκαλύπτει την ανάγκη μελέτης της αναπαραγωγικής συμπεριφοράς τους καθώς για όλες τις περιπτώσεις των χωρών ο αριθμός αυτός είναι υψηλός. Για όλες τις χώρες διαχρονικά τα ποσοστά των γεννήσεων των αλλοεθνών γυναικών ξεπερνούν το 10% των συνολικών γεννήσεων, ενώ για το έτος 2013 στην Ελλάδα την Ισπανία και Ιταλία οι γεννήσεις που προέρχονται από γυναίκες διαφορετικής υπηκοότητας εκπροσωπούν το 14% το 18% και το 19% αντίστοιχα στο σύνολο των γεννήσεων. Για την Γερμανία την Σουηδία και την Δανία τα ποσοστά των γεννήσεων των αλλοεθνών για το έτος 2013 στις συνολικές γεννήσεις διαμορφώνονται στο 17%, 15% και 13% αντίστοιχα.

Η μέση ηλικία τεκνοποίησης των αλλοεθνών είναι για όλες τις περιπτώσεις μικρότερη από αυτή των γηγενών εκτός της Δανίας όπου συμβαίνει το αντίθετο. Ωστόσο και για την περίπτωση της μέσης ηλικίας όπως και για τον δείκτη γονιμότητας αυτή τείνει σταδιακά να προσαρμόζεται με τα αναπαραγωγικά πρότυπα των γηγενών και να αυξάνεται. Η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ γηγενών και αλλοεθνών σχετικά με την μέση ηλικία τεκνοποίησης παρατηρείται για την περίπτωση της Ελλάδας. Τα υψηλότερα επίπεδα μέσης ηλικίας τεκνοποίησης για τους γηγενείς παρατηρούνται στη περίπτωση της Ισπανίας ενώ τα υψηλότερα επίπεδα μέσης ηλικίας τεκνοποίησης για τους αλλοεθνείς παρατηρούνται στην περίπτωση της Δανίας.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκε η σημασία της μετανάστευσης ως παράγοντας δυναμικής του πληθυσμού ενώ μελετήθηκε η αναπαραγωγική συμπεριφορά των αλλοεθνών σε επιλεγμένες χώρες για την πενταετία 2009-2013. Η πολυπλοκότητα μέτρησης του φαινομένου της μετανάστευσης και η έλλειψη στοιχείων καθιστούν μεθοδολογικά πιο δύσκολη την ακριβή απεικόνιση των αναπαραγωγικών προτύπων. Τα συμπεράσματα που αποτυπώνονται πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν παράλληλα με τους περιορισμούς που αναφέρθηκαν στη μεθοδολογία.

Τέλος σημειώνεται πως η συγκεκριμένη εργασία χρησιμοποιεί τα δημογραφικά εργαλεία μέτρησης για να περιγράψει μια ήδη υπάρχουσα κατάσταση, η οποία μπορεί να δώσει σημαντικές πληροφορίες για την δομή της κοινωνίας, έχοντας ως αρχή το σεβασμό του ατόμου ανεξαρτήτως εθνικότητας. Τυχόν απόψεις οι οποίες στηρίζονται σε δημογραφικές μελέτες για να εξάγουν συμπεράσματα σχετικά με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ εκπαιδευτικό επίπεδο, ηλικία κ.ά) που πρέπει να διαθέτουν τα άτομα που μεταναστεύουν προς ένα τόπο, τον αριθμό των μεταναστευτικών ροών που πρέπει να δέχεται κάθε χώρα και τον έλεγχο των γεννήσεων απέχουν κατά πολύ από τις απόψεις της συγγραφέως.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α' Αρχεία της Eurostat

Αρχεία για τις γεννήσεις κατά υπηκοότητα, Live births by mother's age and citizenship
demo_faczc, Eurostat (2015)

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> (Πρόσβαση στις 2/10/2015)

Αρχεία για τον πληθυσμό κατά υπηκοότητα, Population on 1 January by age, sex, and citizenship, migr_pop2ctz, *Eurostat* (2015),

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> (Πρόσβαση στις 2/10/2015)

Επεξηγηματικά κείμενα , (2015) , Μεθοδολογία *Eurostat* (2015)

http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/demo_fer_esms.htm

Επεξηγηματικά κείμενα , (2015) , Μεθοδολογία *Eurostat* (2015)

http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/demo_fer_esms.htm

Β' Εκθέσεις

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2014). *World Fertility Report 2013: Fertility at the Extremes* (United Nations publication).

European Commission , (2013). *EU Employment and Social Situation Quarterly Review Special Supplement on Demographic Trends*, Publications Office of the European Union.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βερροπούλου, Γ. (2008). Η δημογραφική μετάβαση: θεωρητικό πλαίσιο και μοντέλα. Στο Κ.Χ.Τσίμπος κ.ά.(επιμ.), *Εισαγωγή στην πληθυσμιακή γεωγραφία*, (σσ.113-160). Αθήνα: Σταμούλη.

Κάλλας, Γ., Λιναρδής, Α. (2004) Η διαδικασία ομογενοποίησης εμπειρικών κοινωνικών ερευνών. *EKKE*, Κείμενα Εργασίας.

Καλογεράκη, Σ.(2011). Δευτερογενής ανάλυση ποσοτικών δεδομένων: Μια μεθοδολογική επιλογή με πολλαπλά οφέλη και περιορισμούς, στο Γ. Τσιώλης, Ν.Σερντεδάκης, Γ.Κάλλας (Επιμ) *Ερευνητικές Υποδομές και Δεδομένα στην Εμπειρική Κοινωνική Έρευνα* (σσ. 161-188). Αθήνα: Νήσος.

Μπάγκαβος, Χ.(2008). Ο πληθυσμός του πλανήτη: εξελίξεις και προοπτικές. Στο Στο Κ.Χ.Τσίμπος κ.ά.(επιμ.), *Εισαγωγή στην πληθυσμιακή γεωγραφία*, (σσ.31-70).Αθήνα: Σταμούλη.

Μπάγκαβος, Χ. (2003). *Δημογραφικές μεταβολές, αγορά εργασίας και συντάξεις*. Αθήνα: Gutenberg.

Τσαούσης, Δ.Γ. (2006). *Κοινωνική Δημογραφία*. Αθήνα: Gutenberg.

Τσίμπος, Κ.Χ. (2008). Δημογραφικοί δείκτες και πηγές πληροφόρησης. Στο Κ.Χ.Τσίμπος κ.ά.(επιμ.), *Εισαγωγή στην πληθυσμιακή γεωγραφία*, (σσ.31-70).Αθήνα: Σταμούλη.

Anderson, A. B. (2015). *World Population Dynamics an introduction to demography*. United States of America: Pearson Education.

Bagavos, C., Tsimbos, C. & Verropoulou, G. (2008). Native and Migrant Fertility Patterns in Greece: A Cohort Approach. *European Journal of Population* ,24,245–263.

Bauer,T. Dietz,B. Zimmermann, F.K. & Zwintz, E.: German Migration (2005) : Development, Assimilation, and Labour Market Effects.Στο Zimmermann F, K. et al (επιμ.), *European Migration*, (pp.197-263).United States: Oxford University Press.

Bengtsson,T. Lundh, C. &Scott,K. From Boom to Bust (2005) : The Economic Intergration of Immigrants in Postwar Sweden. Στο Zimmermann F, K. et al (επιμ.), *European Migration*, (pp.15-59).United States: Oxford University Press.

Coleman, D.& Schofield, R.(1986). *The state of population theory forward from Malthus*. United States of America : Basil Blackwell Ltd.

Coleman, D.(2006). Immigration and Ethnic Change in Low-Fertility Countries: A Third Demographic Transition. *Population and Development Review*, 32, 401-446.

Coleman, D. (2008). The demographic effects of international migration in Europe. *Oxford Review of Economic Policy*, 24, 452–476.

Gabrielli, G., Paterno, A., & Strozza, S. (2007). Dynamics, characteristics, and demographic behaviour of immigrants in some south-European countries. In *an international conference on “Migration and Development,” Moscow* (pp. 13-15).

Genereux, A.(2007). A review of migration and fertility theory through the lens of African immigrant fertility in France. *Max Planck Institute for Demographic Research*, Working Paper WP 2007-008.

Goldstein,S., Goldstein,A.(1981). The impact of migration on fertility: An own children analysis for Thailand. *Population Studies: A Journal of demography* ,35,265-284.

Goldstein, J.R., Sobotka, T. Jasilioniene, A. (2009). The End of “Lowest-Low” Fertility?. *Population and Development Review* ,35,663–699.

Holzmann, R.(2005). Demographic Alternatives for Aging Industrial Countries: Increased Total Fertility Rate, Labor Force Participation, or Immigration. *Social Protection the World Bank*,SP Discussion Paper no.0540.

Kahn, R. J.(1994). Immigrant and Native Fertility during the 1980s: Adaptation and Expectations for the Future. *The International Migration Review*, 28,501-519.

Kulu, H. (2003). Migration and Fertility: Competing Hypotheses Re-examined. *Max Planck Institute for Demographic Research*, Working Paper WP 2003-035.

Lesthaeghe, R. (1992). *The second demographic transition in western countries : an interpretation. Interuniversity programme in demography*, IPD-WORKING PAPER 1991-2

Matras, J.(1977). *Introduction to population a sociological approach*. United States of America: Prentice Hall.

McDonald, P.(2002). Low fertility: unifying the theory and the demography. *Paper prepared for Session 73, Future of Fertility in Low Fertility Countries*, 2002 Meeting of the Population Association of America, Atlanta, 9-11 May 2002

McLanahan, S.(2004).Diverging Destinies: How Children Are Faring under the Second Demographic Transition. *Demography*, 41, 607-627.

Milewski, N.(2010). Immigrant fertility in West Germany: Is there a socialization effect in transitions to second and third births?. *European Journal of Population* ,26 , 297-323.

Mussino, E., Strozza, S.(2012). Does Citizenship Still Matter? Second Birth Risks of Migrants from Albania, Morocco, and Romania in Italy. *European Journal of Population*, 28, 269–30.

Newell, C.(1988). *Methods and models in demography*. London : Chichester

Parrado, A.E. (2011). How High is Hispanic/Mexican Fertility in the United States? Immigration and Tempo Considerations. *Demography*,48, 1059-1080.

Persson,L. & Hoem,J. (2014). Immigrant fertility in Sweden, 2000–2011: A descriptive note. *Demographic Research* ,30, 887–898.

Roseveare, D. & Jorgensen,M. (2004). Migration and Integration of Immigrants in Denmark, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 386, OECD Publishing.

Saczuk, K. (2003). A development and critique of the concept of replacement migration. *Central European Forum For Migration Research* , Working Paper 4/2003.

Smallwood, S. & Chamberlain, J.(2005). Replacement fertility, what has it been and what does it mean?.*Population and Demography Division Office for National Statistics*,Population Trends 119.

Sobotka, T. (2008). Overview Chapter 7: The rising importance of migrants for childbearing in Europe. *Demographic Research*, 19, 225-248.

Sobotka, T. (2008). The rising importance of migration for births and fertility trends in Europe. *Vienna Institute of demography*, International Conference “Effects of migration on population structures in Europe”, VID-IIASA.

Toulemon, L. (2004). Fertility among immigrant women: new data, a new approach. *Population & Societies* , No 400.

Tsimbos,C. (2008). *Immigrant and Native Fertility in Greece: New Estimates and Population Prospects (2005-2025)*. *Population Review*,47,67-84.

Vallin, J. (2002).The End of the Demographic Transition: Relief or Concern?. *Population and Development Review*, 28,105-120.

Van Landschoot, L. Jan Van Bavel, H. A.G. de Valk(2014). Estimating the contribution of mothers of foreign origin to total fertility: The recent recovery of period fertility in the Belgian region of Flander. *Demographic Research* ,30,361-376.

Fertility behavior of migrants and their contribution to total fertility rate in Greece, Italy, Spain, Denmark, Sweden and Germany from 2009 until 2013.

Chatzigiannakou Katerina

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine the fertility patterns of migrants as well as their contribution to total fertility rate in Greece, Italy, Spain, Sweden, Denmark and Germany , from the year 2009 until 2013. To accomplish this we have followed the method of secondary analysis, which refers to the processing of already existing data. We use data from the electronic database of Eurostat the statistical office of the European Union.

In order to examine the fertility patterns we have calculated the total fertility rate and the average age of giving birth for the native and foreign population of each country. The findings derived from the comparison of native - born total fertility rate, foreigner's total fertility rate and the average age of giving birth, seem to confirm the hypotheses of adaptation as the fertility behavior of migrants tends to be similar with that of native population over time.

The contribution of migrants total fertility rate to the period of total fertility rate of a country exists, although is relatively small. The average age of giving birth of the foreign population follows an upward trend in all cases while in all countries apart from Denmark it is lower than the natives for the period examined.

Keywords:

fertility, migration , total fertility rate, secondary analysis, average age of giving birth